«Павлодар қаласының № 6 жалпы орта білім беру мектебі» ММ

Қалыптастырушы бағалауға арналған тапсырмалар жинағы

Қазақ тілі мен әдебиеті
(оқыту қазақ тілінде емес)

7-сынып

2020 жыл

Құрастырғандар:

Смаилова Анар Амангельдиновна - қазақ тілі мен әдебиеті мұғалімі, №6 ЖОМ –топ жетекшісі

Турумтаева Актоты Канатбековна- қазақ тілі мен әдебиеті мұғалімі, № 29 ЖОМ

Оспанова Айтжамал Елеубаевна - қазақ тілі мен әдебиеті мұғалімі, №17 ЖОМ

Матайбаева Жадыра Серикбековна-қазақ тілі мен әдебиеті мұғалімі, № 6 ЖОМ

Уразалимова Гульназия Сансызбаевна-қазақ тілімен әдебиеті мұғалімі,№6 ЖОМ

Рахметжанова Зайда Тулегеновна- қазақ тілі мен әдебиеті мұғалімі, №29 ЖОМ

Арынова Салтанат Маратовна- қазақ тілі мен әдебиеті мұғалімі, №6 ЖОМ

Мухтизарова Бибигуль Коныровна-қазақ тілі мен әдебиеті мұғалімі,№9ЖОМ

Мукажанова Ботагоз Ермековна- қазақ тілі мен әдебиеті мұғалімі, №43 ЖОМ

Уныйбаева Динара Сериковна- қазақ тілі мен әдебиеті мұғалімі, №43 ЖОМ

Абильманова Салтанат Сайлауовна- қазақ тілі мен әдебиеті мұғалімі,№13 ЖОМ

Павлодар қаласының білім беру бөлімінің әдіскері: З.С. Алибаева, топ жетекшісі - А.А. Смаилова (№6 ЖОМ), Павлодар қаласының қазақ тілі мен әдебиеті пәнінің мұғалімдері: Ж.С. Матайбаева (№6 ЖОМ), Г.С. Уразалимова (№6 ЖОМ), С.М. Арынова (№6 ЖОМ), А.Е. Оспанова (№17 ЖОМ), А.К. Турумтаева (№29 ЖОМ), З.Т. Рахметжанова (№29 ЖОМ), Б.К. Мухтизарова (№9 ЖОМ), Д.С. Уныйбаева (№43 ЖОМ), Б.Е.Мукажанова (№43 ЖОМ),С.С. Абильмановалар (№13 ЖОМ) дайындаған жанартылған білім мазмұны бағдарламасы бойынша 7-сыныптарға арналған қазақ тілі мен әдебиеті (Т2) пәнінен «Қалыптастырушы бағалауға арналған тапсырмалар жинағына»

РЕЦЕНЗИЯ

Ұсынылып отырған жаңартылған білім мазмұны бойынша құрастырылған бағдарлама 7-сыныптарға арналған қазақ тілі мен әдебиеті (Т2) пәнінен «Қалыптастырушы бағалауға арналған тапсырмалар жинағы» оқу бағдарламасы мен оқу жоспарының негізінде құрастырылған.

Білім мазмұнын, көлемін, мөлшерін белгілеуде оқушылардың жеке жас ерекшеліктері ескерілген. Жинақтағы тапсырмалар бағдарлама бойынша өтілген лексика-грамматикалық тақырыптарға сай құрастырылған.

Қалыптастырушы бағалауға арналған тапсырмалар білім алушылардың сабақ барысында жоспарланған оқу мақсаттарына жету деңгейін анықтауға мүмкіндік береді.

Бағдарлама мақсаты – балаларды көркем әдебиетті оқуға үйрету, оны орта мектепте жүйелі оқуға дайындау, оқуға деген қызығушылықты туғызу және оқу техникасын, сондай-ақ оқылған, кітапты білетін және оларды өз бетінше таңдай алатын сауатты оқырманды қалыптастыру негіздерін қалау.

Қазіргі қоғамда ақпаратпен жұмыс істей білу табыстылықтың міндетті шарты болып табылады. Саналы оқу қазақ тілі мен әдебиеті сабақтарында табысты болу үшін ғана емес, сонымен қатар кез келген пән саласындағы жетістіктің кепілі, негізгі құзыреттілікті дамытудың негізі болып табылады.

Авторлар тарапынан ұсынылып отырған жинақ негізінде оқушы дәптері құрастырылған.

Еңбек әдістемелік тұрғыда сауатты, барлық дидактикалық талаптарға жауап бере алады. Тапсырмалар жүйесі балалардың жас ерекшеліктеріне сай құрастырылып, жасалған.

Оқу-әдістемелік құрал критериалды бағалау бойынша мектеп мұғалімдеріне, үйлестірушілерге және басқа да мүдделі тұлғаларға көмекші құрал ретінде қызмет ете алады. Сондықтан оқу үдерісінде қолдануға болады.

Павлодар педагогикалық университеті гуманитарлық ғылымдар магистрі **Ж.Қ. Сағынтаева**

Түсінік хат

Қалыптастырушы бағалау – мұғалімдерді, оқушыларды және педагогикалық үдерістің басқа да қатысушыларын оқуды жетілдіру үшін қажет ақпаратпен қамтамасыз ететін оқудың ағымдағы бағалануы. Білім беру процесіндегі мұғалімнің рөлі мен орны өзгерді. Бүгінгі күні мұғалім білімді, шеберлікті және дағдыларды игерудегі бақылау функциясын ғана емес, сонымен қатар сыныптағы білім беру (танымдық) процесінің ұйымдастырушысы, менеджері болып табылады. Ол іс-шаралар циклі мен оқушылардың командалық жұмысы ұйымдастырылған білім беру ортасын қалыптастырады, ақпараттық көздер анықталады және олардың қол жетімділігі қамтамасыз етіледі, оқушылар ұжымында ынтымақтастық атмосферасы құрылады. Құзыреттілік тәсілді іске асыру жағдайында оқушының жетістіктерін бағалау жүйесі ерекше маңызға ие болады. Мұғалім тарапынан бақылау өз мәнін жоғалтқан жоқ, алайда оқушының тиімділігін арттыру және уәждемесін күшейту үшін бағалау инстанцияларының санын арттыру өте маңызды.

Бағдарлама мақсаты:

Балаларды көркем әдебиетті оқуға үйрету, оны орта мектепте жүйелі оқуға дайындау, оқуға деген қызығушылықты туғызу және оқу техникасын, сондай-ақ оқылған, кітапты білетін және оларды өз бетінше таңдай алатын сауатты оқырманды қалыптастыру негіздерін қалау.

Бағдарлама міндеттері:

- мәтінді қабылдау, оның мазмұнын ашу, жеке сөйлемдерден жалпы мазмұн (қарау, сөздердің мәндерін анықтау, сюжетті талдау, жаңғырту және қайта баяндау) қалыптасатын өзіндік мағынасын ашу жолдарын көрсету.
- мәтін интерпретациясы: түсіндіру, салыстыру және салыстыру, талдау жалпылау, өз тәжірибесімен ара қатынас, контекст пен тұжырымдарды ойлауды дамыту.

- жаңа мағынаны құру, яғни өндірілген жаңа білімді игеру, болжамдар ұсыну, модельдеу және жинақтау, өмірде, оқуда, кәсіби қызметте практикада қолдануды қалыптастыру.

Қалыптастырушы бағалау:

- ✓ Үнемі сабақ үстінде қолданылады.
- ✓ Тақырыпты меңгеру кезіндегі білімі мен дағдысын өлшейді.
- ✓ Оқуды түзету үшін кері байланысты қажет етеді.
- ✓ Бағаға әсер етпейді. (Нәтижесі бағаға нақты әсер етпесе де, мұғалім қалыптастырушы бағалаудың сапасы білім алушылардың жиынтық бағалауды дұрыс орындауына септігін тигізетіндігін ескеруі керек).

Қазіргі қоғамда ақпаратпен жұмыс істей білу (ең алдымен оқу) табыстылықтың міндетті шарты болып табылады. Саналы оқу қазақ тілі мен әдебиеті сабақтарында табысты болу үшін ғана емес, сонымен қатар кез келген пән саласындағы жетістіктің кепілі, негізгі құзыреттілікті дамытудың негізі болып табылады.

Оқу курсын оқытудың жоспарланған нәтижелері:

Тұлғалық - тұлғаның интеллектуалдық, шығармашылық қабілеттерін және моральдық қасиеттерін дамытудағы ана тілінің шешуші рөлін, оның мектептегі білім алу процесіндегі маңызын түсінеді; өзін-өзі сөйлеуге ұмтылады; өз сөзін бақылау негізінде Өзін-өзі бағалау қабілетін көрсетеді.

Танымдық - сөйлеу қызметінің барлық түрлерін меңгереді: ауызша және жазбаша хабарлардың ақпаратын түсінеді; белгілі бір тақырыпқа материалды іріктеу және жүйелеу тәсілдерін; әр түрлі көздерден ақпарат ала алады, әр түрлі сөздіктерді, анықтамалық әдебиеттерді еркін қолданады; белгілі бір тақырыпқа материалды іріктеу және жүйелеу тәсілдерін меңгереді; күнделікті өмірде алған білімдерін, іскерліктері мен дағдыларын қолданады.;

Реттеушілік - алдағы оқу қызметінің мақсаттарын қабылдайды және сақтайды, іс-әрекеттердің дәйектілігін анықтайды, қол жеткізілген нәтижелерді бағалайды және оларды ауызша және жазбаша нысанда барабар тұжырымдайды;

Коммуникативтік - тілдік қарым-қатынас, оқу міндеттерін бірлесіп орындау барысында коммуникативтік мақсатқа сай өзара іс-қимылдарды меңгереді; тыңдалған немесе оқылған мәтінді әр түрлі деңгеймен жеткізе алады; еркін, өз ойларын ауызша және жазбаша түрде дұрыс баяндай алады; құрбы-құрдастарының аудиториясы алдында шағын хабарламалармен, баяндамалармен сөйлей алады;

Пән бойынша:

адам мен қоғам өміріндегі тілдің рөлі туралы түсінікке ие; интеллектуалдық қабілеттерін дамытуда, өз бетімен білім алу процесінде ана тілінің шешуші рөлін түсінеді; сөйлеу қызметінің түрлерін (тыңдау және оқу) меңгерген, өз ойларын ауызша және жазбаша түрде еркін және дұрыс баяндайды; тілдік қарым-қатынас практикасында қазіргі орыс тілінің негізгі нормаларын сақтайды, стилистикалық дұрыс лексиканы пайдаланады; тілдік этикет нормаларын сақтай отырып, тілдік қарым-қатынасқа қатысады, тілдік емес құралдарды орынды; оқылғанға өз көзқарасын білдіру; өз ұстанымын дәлелді қорғау.

Курсты оқу соңында оқушылар үйренеді (Блум пирамидасына сәйкес):

- әр түрлі стильдер мен түрдегі мәтіндерді дұрыс түсіну;
- мәтіндегі басты ақпаратты бөлу;
- сұрақта қайта жазылған қажетті ақпаратты табу;
- мәтін мазмұны бойынша қорытынды жасау;
- мәтінде мысалдар мен дәлелдерді бөлу;
- мәтін ақпаратын нақты өмірдің фактілерімен және оқиғаларымен байланыстыру;
- өз көзқарасын дәлелдей отырып дәлелдеу;
- мәтіндерді қысқарту.
- тұтас және қарапайым мәтіндерді оқу.

Күтілетін нәтижелер

Тыңдалым:

білім алушы мәтіннің негізгі мазмұнын, сондай-ақ сөйлеушінің ниетін білдіретін функционалдық маңызды мағыналы ақпаратты түсінеді; мәтіннен арнайы ақпаратты алады; терминдердің мәнін және әлеуметтік-тұрмыстық, әлеуметтік-мәдени және оқу-танымдық аялары бойынша мәтіннің негізгі бөліктерін түсінеді; фактілер мен пікірлерді ажырата отырып, мәтіннің мазмұнын бағалайды; әртүрлі стильдегі және жанрдағы мәтіндердің негізгі проблемаларын айқындайды; мәтінде айтылған деректер мен құбылыстар, оқиғалар арасындағы байланыстар мен қарым-қатынастарды аша отырып, мәтінді талдайды; иллюстрациялар/негізгі сөздер/тақырыбы/басталуы бойынша айтылған ойдың мазмұнын болжайды.

Айтылым:

талқылау, өзінің пікірін білдіру және оқиғаларды, пікірлер мен проблемаларды бағалау арқылы білім алушы оқылған тақырыптар аясындағы диалогты қолдайды; назарды өзіне қарату тәсілдерін пайдаланып және мақсатты аудиторияны есепке ала отырып монолог құрады, ұсынылған тақырып бойынша ақпаратты талдайды және жинақтайды; белгілі бір тақырып бойынша айтылған ойды бағалайды; сөйлеу нормаларын сақтай отырып, тілдің лексикалық және грамматикалық құралдарын пайдаланады.

Оқылым:

білім алушы оқылған тақырыптар аясында белгілі бір күрделі тұтас және аралас мәтіндердің мазмұнын түсінеді; әртүрлі типтегі, стиль мен жанрдағы мәтіндердің ерекшеліктерін анықтайды; сөздердің айқын және астарлы мағынасын, көркем бейнелеуіш құралдардың мәнін түсінеді; өзектілігін, шынайылығын, пайдалылығын және құндылығын анықтай отырып, әртүрлі дереккөздерден қажетті ақпаратты алады; негіздемелі қорытынды шығара және оқығанына сыни тұрғыдан баға бере отырып, мәтіннің мазмұнын талдайды және жинақтайды; көркем шығарманың тақырыбын, идеясын, проблемасын, автордың көзқарасын анықтай отырып мәтінді салыстырады, белгіленген оқу стратегияларын пайдаланады.

Жазылым:

білім алушы әртүрлі тілдік құралдарды пайдалана отырып, естігені және оқығаны негізінде әртүрлі типтегі, жанрдағы және стильдегі мәтіндерді жазады; әртүрлі деректерден ақпарат алу арқылы проблемалық сипаттағы мәтіндерді жазады; тұтас мәтіндердің негізінде сызбаларды, кестелерді, диаграммаларды жасайды; белгілі бір тақырып бойынша қарапайым, күрделі және жан-жақты жоспар жасайды; әр түрлі типтегі, стильдегі мәтіндердің мазмұнын салыстырады, талдайды және бағалайды; орфографиялық және грамматикалық нормаларды сақтайды; троптар мен тілдің көркемдегіш-бейнелеуіш құралдарын пайдаланады.

МАЗМҰНЫ

1-тоқсан Ортақ тақырып « Қазақстанның мемлекеттік тілі – қазақ тілін оқып үйренеміз. Үш тіліді білу – үлкен өнер. Уақыт –ұлы күш.» « Абай Құнанбайұлы Сағаттың шықылдағы – емес ермек». «Жердегі климаттық өзгерістер» ……..
Бөлім «Тыңдалым» . .....
Бөлім «Айтылым» . .....
Бөлім «Оқылым» . .....
Бөлім «Жазылым» . .....
Бөлім «Тілдік нормаларды қолдану» . .....

2-тоқсан Ортақ тақырып «Қазақстанның ежелгі қалалары және Ұлы жібек жолы. Спорт және денсаулық күтімі. Т.Нұрмағамбетов «Он төрт жасар жігіт» « Ұқсатым. Сән. Талғам».....
Бөлім «Тыңдалым» . .....
Бөлім «Айтылым» . .....
Бөлім «Оқылым» . .....
Бөлім «Жазылым» . .....
Бөлім «Тілдік нормаларды қолдану» . .....

3-тоқсан Ортақ тақырып «Ғаламтормен дұрыс жұмыс жасау - мәдениет» «Музыка. Қазақтың киелі домбырасы» «Төрт түлік мал мен егіншілік – ел берекесі» «Наурыз мейрамы.Ақ мол болсын! Ұлыс оң болсын! . .....
Бөлім «Тыңдалым» . .....
Бөлім «Айтылым» . .....
Бөлім «Оқылым» . .....
Бөлім «Жазылым» . .....
Бөлім «Тілдік нормаларды қолдану» . .....

4-тоқсан Ортақ тақырып: «Жастықтың оты, қайдасын?», «Ғылым мен техниканың соңғы жаңалықтары», «Батыр туса ел ырысы» ...
Бөлім «Тыңдалым» . .....
Бөлім «Айтылым» . .....
Бөлім «Оқылым» . .....
Бөлім «Жазылым» . .....
Бөлім «Тілдік нормаларды қолдану» . .....

1-тоқсан
Бөлім «Қазақстан Республикасының мемлекеттік тілі - қазақ тілін оқып-үйренеміз. Үштілді білу – үлкен өнер»

Оқу мақсаты	7.1.2.1 Тыңдалған мәтіннің негізгі мазмұнын түсіну, ақпараттың өзектілігін анықтау
Бағалау критерийі	*Білім алушы* • Мәтіннің негізгі мазмұнын анықтайды • Негізгі ақпаратты ажыратады
Ойлау дағдыларының деңгейі	Білу және түсіну

1-тапсырма

Мәтінді мұқият тыңдаңыз. Төмендегі сұрақтарға толық сөйлеммен жауап беріңіз.

Ана тілі – бәріміздің анамыз, өйткені ол – ұлтымыздың анасы
Н. Назарбаев

Тіл – халықтың алтын діңгегі. Өзін-өзі білетін әр халық алдымен өзінің туған тілін сыйлап, мақтан тұта білуі керек. Өйткені халықтың даналығы, жырлары, шежіресі сол халықтың тілінде жазылады. Тіл – қай ұлтта болса да қастерлі, құдіретті ұғым. Ол әр адамның бойына ана сүтімен бірге еніп, қалыптасады. Тіл – халықтың жан, сәні, тұтастай кескін-келбеті, болмысы. Адамды мұратқа жеткізетін – ана тілі. Әр халықтың, ұлттың құрмет тұтар өз ана тілі бар. Менің ана тілім – қасиетті қазақ тілі. Қазақ тілі түркі тілдердің ішіндегі ең таза әрі бай тілге жатады. Қазақ тілі – Қазақстан Республикасының мемлекеттік тілі.

"Ана тілі – халық боп жасағаннан бері жан дүниеміздің айнасы, өсіп-өніп түрлене беретін, мәңгі құламайтын бәйтерегі. Жүректің терең сырларын, басынан кешкен дәуірлерін, қысқасы, жанның барлық толқынын ұрпақтан-ұрпаққа жеткізіп, сақтап отыратын қазына",-деп Жүсіпбек Аймауытов ағамыз жазғандай, жерін, елін сүйген әрбір азаматтың ана тіліне деген сүйіспеншілігінің мақтаныш сезімі болуы керек. Бала өмірге келгеннен бастап, өз ана тілінде сөйлеп, ана тілінде білім алып, жалпы ұлттық тәрбие алуы керек деп ойлаймын. Себебі өз ана тілінде сөйлеу оған деген көзқарас ең зор адамшылық, мәдениеттілік, тәрбиелілік өлшемі болып табылады. Тіл – ұлттың жаны. Ал ұлттың болашағы – оның ана тілі. Тіл халықпен бірге өмір сүріп дамиды, әр ұлттың тілі – оның бақыты мен тірегі. Елбасы Н.Ә.Назарбаев халықтың болашағы туралы тереңнен толғай отырып, "мемлекеттің ең басты дүниесі тек ғана байлық емес, сонымен қатар ана тіліміздің болашағы"деген болатын.

Ана тілі – алтын қазына, ана тілін қадірлеу, беделін нығайту біздің парызымыз.
https://massaget.kz/okushyilarga/shyigarma/22707/

Сұрақтар

- Мәтінде не туралы айтылады?
- Ж.Аймауытовтың тіл туралы айтқан ойын өз сөзіңізбен қорытындылаңыз.
- «Ана тілі – алтын қазына, ана тілін қадірлеу, беделін нығайтту біздің парызымыз» деген пікірмен келісесіз бе? Келісу/келіспеу себептерін айтыңыз.

Дескриптор *Білім алушы*

- мәтіннің мазмұнын анықтайды;
- сұрақтарға толық жауап береді;
- автордың ойын қорытындылайды;
- пікірмен келісу/келіспеу себептерін айтады.

2-тапсырма

Мәтіндегі сөздер мен сөз тіркестерді пайдаланып мәліметтерді топтастырыңыз.

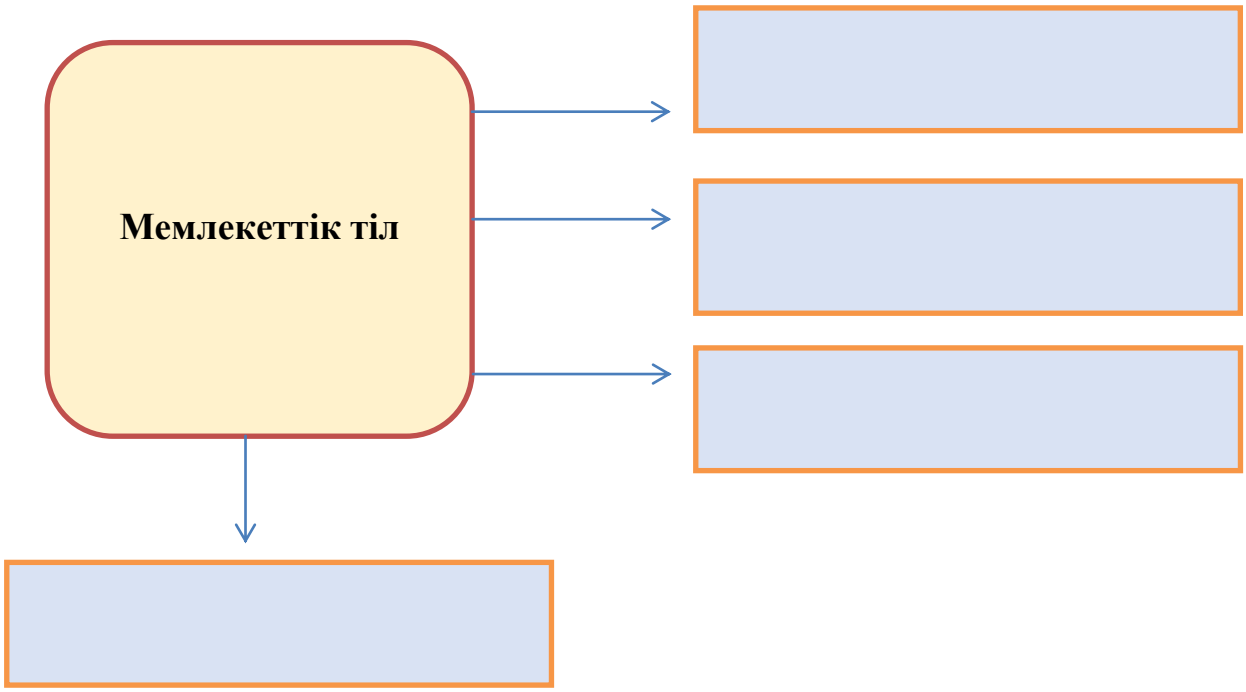

Дескриптор *Білім алушы*

- мәтіндегі сөздер мен сөз тіркестерін қолданады;
- мәліметтерді топтастырады.

Оқу мақсаты	7.А3. Ауызша мәтіндер құрауда екпін түрлерін сөз және сөйлем ішінде орынды қолданып айту
Бағалау критерийі	*Білім алушы* • Екпін түрлерін дұрыс қолданады
Ойлау дағдыларының деңгейі	Қолдану

1-тапсырма

Берілген сөз тіркестерінің мағынасын ашыңыз, жұпта талқылаңыз. Тірек сөздерді қолданып, диалог құрастырыңыз.

Тірек сөздер: мемлекеттік тілде сөйлесейік, мемлекеттік мәртебе, қарым-қатынас құралы, қазақша ән айтамын,мүмкіндік жасалған, тіл үйірмесі, еркін сөйлеу, заман талабы, жақсы меңгерген, тілге құрмет.

Дескриптор	*Білім алушы* - сөз тіркестерінің мағынасын ашады; - диалог құрастырады; - тірек сөздерді қолданады.

2 тапсырма:

ПОПС формуласы арқылы мәтін мазмұнына сүйеніп тұжырымдама жасаңыз:

Казакстан Республикасынын мемлекеттік тілі. Тіл - ұлттын жаны. Ал ұлттын болашағы - онын ана тілі. Тіл - халыкпен бірге өмір сүріп дамиды, әр ұлттын тілі - онын бакыты мен тірегі. Елбасы Н.Ә.Назарбаев халыктын болашағы туралы тереннен толғай отырып, «мемлекеттін ен басты дүниесі тек ғана байлык емес, сонымен катар ана тіліміздін болашағы» деген болатын. Мемлекеттік тіл – мемлекеттін бүкіл аумағында, қоғамдык катынастардын барлык салаларында колданылатын тіл болғандыктан, жүргізілетін барлык іс-қағаздары мен құжаттар мемлекеттік тілде болуы тиіс. Өйткені өркениетке кұлаш ұратын елдін өрісі кашанда білікті де, саналы ұрпакпен кенеймек. Әлемдегі мүйізі карағайлай елдердін санатына енуді көздеген халыктын басты мақсаты да сауаты ұрпақ тәрбиелеу. Сауатты ұрпақ тәрбиелеу дегеніміз, өз ана

тілінде еркін сөйлей алатын, оны терең меңгерген ұрпақ. Ал ана тілін жақсы білмейінше сауатты сөйлеп, сауатты жазып, тіл байлығын мол қолданбайынша, шын мәніндегі мәдениетті адам бола алмайсың. https://surak.baribar.kz/602852/

Бірінші сөйлем: «Менің ойымша .....»

Екінші сөйлем: «Себебі, мен оны былай түсіндіремін....»

Үшінші сөйлем: «Мен оны мына фактілермен, мысалдармен дәлелдей аламын....»

Соңғы сөйлем: «Осыған байланысты мен мынадай қорытындыға келдім»

Дескриптор	*Білім алушы* - ауызша мәтін құрастырады; - тірек сөздерді пайдаланады; - екпін түрлерін дұрыс қолданады.
Оқу мақсаты	7.3.5.1 мәтін тақырыбына байланысты қосымша материалдарды энциклопедиялардан тауып, орта қорытындылар жасау
Бағалау критерийі	**Білім алушы** Қосымша материалдар бойынша ортақ қорытынды Жасайды
Ойлау дағдыларының деңгейі	**қолдану**

Тапсырма

Мәтінді оқыңыз. Мәтіндегі ақпараттың дұрыс/бұрыстығын тексеріңіз.

Тіл үйренудің құпиясы

Басқа тілді үйрену үшін, ең алдымен, ана тіліннің қыр – сырын жақсы білуін керек. Өз тілінді жақсы білсең ғана, басқа тілді үйрене аласың.

Кейбір зерттеушілердің пікірінше, басқа тілде өз ойынды жеткізу үшін 2 мың белсенді сөзді білген дұрыс. Сонда ғана кітап оқып, емін – еркін ақпарат алуға болады. Ол үшін тіл үйрену курсына барған дұрыс. Кейбір зерттеушілердің пікірінше, басқа тілде өз ойынды жеткізу үшін 2 мың белсенді сөзді білген дұрыс Қазақ тілі – көркем тіл. Ол синоним сөздерге, фразеологизмдерге, мақал – мәтелге бай. Қазақ тілі түркі тілдер тобына жатады. Қазақ тілін білген адамға өзбек, түрікмен, ұйғыр тілдерін түсіну оңай.

Орыс тілі роман – герман тілдері тобына жатады. Олай болса, орыс тілін

білетін адам, ағылшын тілінің ерекшкліктерін тез меңгереді.
Қазақ тілін білген адамға өзбек, түрікмен, ұйғыр тілдерін түсіну оңай.

Ақпарат	Дұрыс	Бұрыс
Кейбір зерттеушілердің пікірінше, басқа тілде өз ойынды жеткізу үшін 3 мың белсенді сөзді білген дұрыс		
Кейбір зерттеушілердің пікірінше, басқа тілде өз ойынды жеткізу үшін 2 мың белсенді сөзді білген дұрыс		
Ол синоним сөздерге, фразеологизмдерге, мақал – мәтелге бай.		
Қазақ тілін білген адамға өзбек, таджік, үнді тілдерін түсіну оңай.		
Өз тілінді жақсы білмесең ғана, басқа тілді үйрене аласың.		

Дескриптор *Білім алушы*

- мәтінді оқиды;
-Ақпараттың дұрыстығын анықтайды;

Бөлім «Уақыт – ұлы күш»

Оқу мақсаты	7.1.2.1Тыңдалған мәтіннің негізгі мазмұнын түсіну, ақпараттың өзектілігін анықтау
Бағалау критерийі	*Білім алушы* • Мәтіннің негізгі мазмұнын анықтайды • Негізгі ақпаратты ажыратады
Ойлау дағдыларының деңгейі	Білу және түсіну

Тапсырма
Мәтіңді тыңдаңыз. Негізгі ойды анықтап, мәтінге ат қойыңыз.

Уакыт – адам өмірінін акшалай куны. Уакыт – әркімнін нактылы өмірлік капиталы. Адамнын боска кеткен әрбір сәті отка жаккан тенгемен тен. Адамнын акшалай уакыты адамнын өзіне байланысты. Біреудің бір сағаты мың тенге болса, енді біреулердікі бір тиын.

Кісінін кісілігі уакытты боска өлтірмеуден басталмак. Даналык жаска байланысты емес. Елдің бәріне ортак бір-ак күнтізбе бар, тек оны әркім әр түрлі пайдаланады.

Уакыт – аксүйектікті мойындамайды. Ханға да, карага да берілетін мерзім – тәулігіне жиырма төрт сағат. Дүниеде уакыт белгілегеннен артык демократия жок. Мүндағы аксүйектік уакытты пайдалануға байланысты, кім уақытын бағалай білсе, сол ғана тектілердін катарына косылмак.

Адам уакытты сезінгенде ғана өзін-өзі калағалап отырады. Өзіне-өзі бағыт белгілейді. Дүниедегі ен жаман дерт-еріншектікті женеді. Өзін нағыз адам етіп тәрбиелеп шығады. Бүгінде іскерлер әлемін басқаратын ұлы мәртебелі уақыт.

Дескриптор	*Білім алушы* -мәтінді тыңдайды; -мәтінге ат коялы: -негізгі ойды анықтайды;

Оқу мақсаты	7.3.5.1 – қосымша ақпарат көздерінен алынған мәліметтерді кесте, диаграмма, сызба, шартты белгілер түрінде ұсыну
Бағалау критерийі	*Білім алушы* • қосымша ақпарат көздеріненалынған мәліметтерді кесте, диаграмма, сызба, шартты белгілер түрінде ұсынады • Тілдік ерекшеліктерін анықтайды • Ресми-іскерлік салаға қатысты мәтіндерге талдау жасайды
Ойлау дағдыларының деңгейі	Қолдану

Тапсырма: Мәтінді оқып, негізгі ойды анықтаңыз.

Уақыттың қадірі

Адам өміріндегі теңдессіз, баға жетпес құндылықтарының бірі — уақыт. Өмірдің өзінің басы мен шегі бар, тумақ пен өлмек бар десек, сол екеуінің арасы -уақытпен өлшенген ғұмыр. Ғұмыр біреуге аз, біреуге көп берілетіні тағы бар. Бірақ,жазбам уақыт хақында болмақ.Уақыттың қадірін оны жоғалтқан жақсы біледі, өміріндегі ыңғайлы сәттерін қолайлы пайдалана білмей, сан рет санын соққан жақсы ұғынады.

Уақыттың бағасын дұрыс анықтап, байыбын жете түсінген кешегі өткен көп ойшыл, дана, ғалым, кемеліне жеткен қанша жан ол туралы өз өсиеттерін айтып кеткен. Уақытты тиімді пайдалана білу өзгеріс-құбылысы әп сәтте-ақ түрленіп сала беретін осы заманда тіптен маңызы артқан.

Өмір ағымынан қалыс қалмай, онымен бірге аяқ алып жүру үшін, карьерамыздың қамы үшін аз ұйықтап, көп шапқылауға да мәжбүрлі жайымыз бар. Өйткені "әр минут — ақша" немесе «уақыт — ол ақша» деген түсінік бар. «Уақыт—ақша» демекші, оның құны мен құндылығы, бағасы Уақыт (In Time) фильмінде жақсы айтылып, ұтымды жеткізілген, ИМХО). Уақыттың қадірін уақыты өтпей тұрып түсінейік.

Дескриптор	*Білім алушы* - мәтіндегі негізгі ойды анықтайды; - уақыт туралы ойлармен келісу/келіспеу себептерін атайды; - уақытты қадірлеу туралы ұсыныстарды толықтырады.

2 –тапсырма

Мәтіннен төмендегі сөздердің синонимдері мен антонимдерін тауып жазыңыз. Берілген сөздерге лексикалық және морфологиялық талдау жасаңыз.

Ғұмыр, құндылықтарының, өзгеріс-құбылысы

Синоним сөздер		**Антоним сөздер**	
уақыт		тиімді	
теңдессіз		анықтау	
адам		құндылық	
қадір		көп	
баға		дана	

Дескриптор

Білім алушы
- сөздердің синонимдерін анықтайды;
- сөздердің антонимдерін анықтайды;
- лексикалық және морфологиялық талдау жасайды

Бөлім: Жердегі климаттық өзгерістер

Оқу мақсаты	7.2.5.1 Берілген сұрақты дұрыс түсініп, лайықты жауап беру, шағын диалогке қатысу
Бағалау критерийі	*Білім алушы* Шағын диалогке қатысу арқылы сұрақты түсінгендігін көрсетеді
Ойлау дағдыларының Деңгейі	Қолдану

Тарсырма. 4 суреттің бірін таңдап, диалог құрастырыңыз

Дескриптор	*Білім алушы* - диалогке түседі (әр оқушы 8-10 сөйлем айту керек)

Оқу мақсаты	7.3.5.1 мәтін тақырыбына байланысты қосымша материалдарды энциклопедиялардан тауып, орта қорытындылар жасау
Бағалау критерийі	**Білім алушы** Қосымша материалдар бойынша ортақ қорытынды жасайды
Ойлау дағдыларының деңгейі	**қолдану**

Тапсырма

Мәтінді оқып, тақырыбын анықтаңыз.

Болашақтағы климат

Климаттың ғаламдық жылынуы фантастика ретінде қабылданатын. Бүгінгі күні ғаламдық денгейде болып жатқан климаттың өзгеруіне көптеген дәлелдер бар.Қазақстанда ауаның орташа жылдық температурасы 1936 жылдан бастап 2005жылдар арасында әрбір 10 жыл сайын 0,31 С градусқа жоғарылап отырған. Соңғы 50 жылда Іле Алатауының солтүстік бөктеріндегі мұздықтардың ауданы 41 пайызға қысқарған. Үкіметаралық сарапшылар тобының (КӨҮСТ) болжамдары бойынша егер климаттың өзгеруі мен күннің жылынуы осы қарқында өрбитін болса, XXI ғасырдың ортасында орташа температура 6 градусқа жоғарылауы мүмкін.

Бұл өз кезегінде 2 градусқа жылынудың өзі кері салдарға әкеп соғатын күрт континенталды Қазақстан үшін орасан зор апат болып табылады. Бүгінгі күннің өзінде еліміздің территориясының 75% экологиялық тұрақсыздық тәуекеліне ұшырап отыр. Алапат ыстық, құрғақшылық. Тіршіліксіз шөл даланың аумағы солтүстікке қарай 300-400 шақырымға жылжиды.

Су ресурстарының жетіспеушілігі мал жайылымдарының азаюына әкеліп соғады және ауыл шаруашылығына ауыр соққы болып табылады. «Қазақстанда климаттық тәуекелдерді басқару» БҰҰЖЖ жобасы мамандарының пайымдауынша табиғаттағы процестердің белгілі бір циклға бағынатынына қарамастан температураның жаһандық жоғарылауы нақты дәйек болып табылады. Қазақстанда температураның жоғарылауы жауын-шашын мөлшерінің артуымен өтеліп отырған жоқ, бұл белгілі бір тәуекелдерге алып келеді. Бізді алда өзендердің ағысының өзгеруі күтіп тұр, экстрималды табиғи құбылыстары көбейеді, жаңа табиғи аномалды құбылыстар пайда болады.

Инна Колтаевская

(186 сөз)

2. Берілген ақпараттарды сәйкестендіріңіз.

Бүгінгі күніғаламдық денгейде болып жатқан		ауыл шаруашылығына ауыр соққы болып табылады.
Үкіметаралық сарапшылар тобының болжамдары бойынша		жауын-шашын мөлшерінің артуымен өтеліп отырған жоқ, бұл белгілі бір тәуекелдерге алып келеді.
Су ресурстарының жетіспеушілігі мал жайылымдарының азаюына әкеліп соғады		климаттың өзгеруіне көптеген дәлелдер бар.
«Қазақстанда климаттық тәуекелдерді басқару» БҰҰЖЖ жобасы мамандарының пайымдауынша табиғаттағы процестердің белгілі бір циклға бағынатынына қарамастан		XXI ғасырдың ортасында орташа температура 6 градусқа жоғарылауы мүмкін.
Қазақстанда температураның жоғарылауы		температураның жаһандық жоғарылауы нақты дәйек болып табылады.

Дескриптор *Білім алушы*

-тақырыпты анықтайды

-ақпараттарды сәйкестендіреді

Тапсырма. Бейнематериалды көріп, мәтіннің тақырыбын, негізгі идеясын анықтаңыз

ttps://www.youtube.com/watch?v=7fqpEiK3gBM сілтемесі бойынша бейнебаяны оқушыларға көрсетіледі.

Тақырып	Негізгі идея

Оқу мақсаты	7.4.2.1 Эссе құрылымы мен дамуын сақтап, көтерілген мәселе бойынша келісу-келіспеу себептерін айқын көрсетіп жазу 7.4.5.1 – Тақырып бойынша сөздердің маңызды бөліктерін дұрыс жазу
Бағалау критерийі	*Білім алушы* • Эссе құрылымы мен дамуын сақтайды • Көтерілген мәселе бойынша келісу-келіспеу себептерін көрсетіп жазады
Ойлау дағдыларының деңгейі	Жоғары деңгей дағдылары

Тапсырма. «Экологияны сақтап қалу үшін не істей аламыз?» деген тақырыпта эссе жазыңыз.

Дескриптор *Білім алушы*

- берілген тақырыпта дискуссивті эссе жазады.
- эссе құрылымы мен дамуын сақтайды

Тапсырма: Қажетті сөздерді пайдаланып, сөйлемдерді аяқтаңыз.

Қажетті сөздер: жұқаруы, тозуы, ластануы, мұнай қалдықтарымен, жойылады, алдын алу үшін, қырылуы, сүзгілер орнатылады

Бүгінгі күні табиғи экожүйенің бүлінуі, озон қабатының_____ , атмосфераның, әлемдік мұхиттің, судың, қоршаған ортаның _____ үлкен мәселе болып отыр. Экологиялық мәселелерге ауаның ластануы, жердің _____ , _____ мұхит, теңіз суларының ластануы жатады. Теңіз, мұхит суларының ластануынан ондағы тіршілік көзі _____ . Мәселен , балықтар мен итбалықтардың _____ . Осы мәселелердің _____ мұнай өндіру құралдарына арнайы _____ . Ауаны тазарту жұмыстары жүреді.

Дескриптор *Білім алушы*

-сөздерді пайдаланады;
-сөйлемдерді аяқтайды;

Оқу мақсаты	7.ТБ1.2. Салыстырмалы, күшейтпелі, асырмалышырайлардың қызметін білу, жазба, ауызша жұмыстарда қолдану
Бағалау критерийі	*Білім алушы* •Салыстырмалы, күшейтпелі, асырмалышырайларды ажыратады •Шырай түрлерін жазба, ауызша жұмыстардадұрыс қолданады
Ойлау дағдыларының деңгейі	Қолдану

1-тапсырма
Төмендегі тест тапсырмаларын орындаңыз. Шырай түрлерін ажыратыңыз.

1.Сын есімнің күшейтпелі шырай түрін көрсетіңіз.
A)ұзындау
B)әп-әдемі
C)сүйкімді
D)қысқаша

2.Салыстырмалы шырайда тұрған сын есімді табыңыз.
A) өте әдемі
B) үлкен
C) тым биік
D)ақылдырақ

3.Асырмалы шырайды табыңыз.
A) жасылдау, үлкендеу
B) тым үлкен, аса бай
C) әдемі, сұлу
D)қып-қызыл, үп-үлкен

4.«Отырар – ең көне қала». Сын есімнің сөйлемдегі қызметін анықтаңыз.
A) толықтауыш

B) анықтауыш
C) пысықтауыш
D)бастауыш

5.-лау, -леу, -дау, -деу, -тау, -теу сын есімнің қай шырайының жұрнағы?
A) жай
B) күшейтпелі
C) асырмалы
D)салыстырмалы

6.Сын есімнің неше шырайы бар?
A) 6
B) 5
C) 4
7.Берілген сөйлемде сын есім қандай шырайда тұр?
Бұл ауылға өнерлі жастар жиналды.
A) асырмалы
B) салыстырмалы
C) күшейтпелі
D)жай

Дескриптор *Білім алушы*

- салыстырмалы шырайды ажыратады;
- күшейтпелі шырайды анықтайды;
- асырмалы шырайды көрсетеді;
- сын есімдердің сөйлемдегі қызметін көрсетеді;
- тест сұрақтарына дұрыс жауап береді.

2-тапсырма
Берілген сұрақтарға жауап беріңіз. Мысалдар келтіріп, ойыңызды дәлелдеңіз.

- Сын есімнің жай шырайы қалай жасалады?
- Сын есімнің салыстырмалы шырайы қалай жасалады?
- Сын есімнің күшейтпелі шырайы қалай жасалады?
- Сын есімнің асырмалы шырайы қалай жасалады?

Дескриптор *Білім алушы*
- жай шырайды ажыратады;
- салыстырмалы шырайдың жасалу жолын айтады;
- күшейтпелі шырайдың жасалу жолын айтады;
- асырмалы шырайдың жасалу жолын айтады;
- мысалдар келтіріп, пікірін дәлелдейд .

2-тоқсан
Қазақстанның ежелгі қалалары және Ұлы жібек жолы

Оқу мақсаты	7.1.1.1Мәтін үзінділері арқылы оқиғаның дамуын болжау
Бағалау критерийі	*Білім алушы* • Оқиғаның дамуын болжайды
Ойлау дағдыларының деңгейі	Қолдану

1-тапсырма Мәтінді мұқият тыңдап, оқиғаны әрі қарай жалғастырыңыз. Нұсқаларды салыстырыңыз.

Ұлы Жібек Жолы – Қытай жерінен басталып, Қиыр Шығыс пен Еуропа елдеріне беттеген керуен жолы. Бұл жолдың басым бөлігі Орта Азия мен Қазақстан жерінің үстімен өтті.

Жібек Жолы б.з.д III ғасырда сауда магистралі ретінде пайда болып, XVI ғасырға дейін қызмет етті. Жібек Жолының бойында орналасқан көне қалалар бірталай соғыс, өрт, аштық, апат-ойрандардың куәсі болды.

Ұлы Жібек Жолы арқылы тек сауда жүйесі дамып қана қоймай, Шығыс пен Батыс өркениеті тоғысып, мәдениет және дипломатиялық қарым-қатынас орнады. VI-VII ғасырларда Қытайдан бастау алған керуен Жетісу мен Оңтүстік Қазақстан даласын кесіп өтетін. Отырар, Тараз, Сайрам (Испиджаб), Түркістан (Яссы), Суяб, Баласағұн т.с.с көне қалалар тек сауда ғана емес, мәдениет және ғылым орталықтары болды.

Ертеде Тараз қаласындағы сауда базарын көргендер «Тараз базары – әлем айнасы» дейтін. Себебі, бұл жақта кез келген дүниені айырбастауға, сату мен сатып алуға болатын. Мыстан жасалған тұрмыстық бұйымдар мен қару-жарақтар, киім-кешек пен ер-тұрмандар саудаға түсетін.

Отырар алқабына жүз елуден астам кішкентай қалалар кіретін. Бұл елді мекен қорған сарайларға бай болатын. Саудамен қатар, бұл аймақта білім мен ғылым саласы дамыды.

Түркістан (Яссы) ертеден «екінші Мекке» деп аталып кеткен. Бүгінгі таңда көне қала әлемдік туризм орталығына айналды. Суяб пен Баласағұн қалаларында жыл сайын кең көлемде сауда жәрмеңкелері өткізілетін. Әр түрлі елден жиналған саудагерлер бас қосып, сауда қарым-қатынасын орнататын.
https://massaget.kz/layfstayl/alemtanu/Qazaqstanym/562/

Дескриптор	*Білім алушы* - оқиғаның жалғасын болжайды; - нұсқаларды салыстырады.

2-тапсырма

Сұрақтарға толық сөйлеммен жауап беріңіз. *«Дұрыс, бұрыс»* мәліметтерді анықтаңыз.

- Жібек жолы қай жерден басталады? (Қытайдан)
-Қай қалалар мәдениет және ғылым орталықтары болды?
- Мәтінге қандай тақырып қоюға болады? (Ұлы Жібек жолы)

Мәлімет	Дұрыс	Бұрыс
Бұл жолдың басым бөлігі Орта Азия мен Қытай жерінің үстімен өтті.		
Ертеде Тараз қаласындағы сауда базарын көргендер «Тараз базары – әлем айнасы» дейтін.		
Түркістан (Яссы) ертеден «екінші Мекке» деп аталмаған.		

Дескриптор *Білім алушы*

- сұрақтарға толық жауап береді;
- дұрыс/бұрыс ақпараттарды анықтайды.

Оқу мақсаты	7.2.4.1Шығармадағы кейіпкерлерге автор берген мінездеменің тілдік құралдарын талдау
Бағалау критерийі	*Білім алушы* • Автор берген мінездемені анықтайды • Мінездемедегі тілдік құралдарды талдайды
Ойлау дағдыларының деңгейі	Қолдану

1-тапсырма

Мәтінді мұқият оқыңыз. Автор берген кейіпкер мінездемесін табыңыз. Өз сөзіңізбен түсіндіріңіз.

Бегабат Ұзақов

«Жантаза» (әңгімеден үзінді)

Екі күннен бері орта бойлы, төртбақ денелі, қалың қабақты қарасұр жігіт торы атпен желдіртіп келеді. Бес қаруын түгел асынған. Қызылқұмның жұмақ көркіне қызыға көз тастап келе жатқан жасы әлі жиырмаға тола қоймаған жігіттің кеудесінде ел үнемі осындай мамыражай тірлік кеше берсе ғой деген арман ұлғая түсті.

Осындай ауыр ойлар санасын сан-саққа жүгіртіп жатқан бұл жігітті бірде бетін, бірде сыртын беретін баянсыз дүние ертерек есейткен. Әйтпесе, қазір жылт еткен сезімге желігіп, өмірдің қайталанбас көгілдір көктем шағының қызығын көретін жаста емес пе? Қой үстінде бозторғай жұмыртқалаған заман көзден бұл-бұл ұшқалы жеке бастың арман тілегі алыста қалды. Болатын бала он төртінде бас болар. Кеудеде жолбарыс жүрек соғып тұрған кезде ер жігіт үйінде бұғып жата алмас.

Үлгі:

Автор мінездемесі	Менің мінездемем
әлі жиырмаға толмаған	
бес қаруын түгел асынған	

Дескриптор *Білім алушы*

- мәтіннен автор берген мінездемені табады;
- өз сөзімен түсіндіреді.

2-тапсырма

Мінездемедегі тілдік құралдарды талдаңыз.

- ауыспалы мағынадағы сөздер;
- антонимдер;
- синонимдер;
- тұрақты тіркестер.

Ауыспалы мағынадағы сөздер	
Антонимдер	
Синонимдер	
Тұрақты тіркестер	

Дескриптор *Білім алушы*

- мінездемедегі тілдік құралдарды талдайды;
- ауыспалы мағынадағы сөздерді табады;
- антоним сөздерді анықтайды;
- синоним сөздерді ажыратады;
- тұрақты тіркестерді анықтайды.

Бөлім: Спорт және денсаулық күтімі. Т.Нұрмағамбетов «Он төрт жасар жігіт»

Оқу мақсаты	7.3.4.1 Мәтіндердің идеясын, мақсатты аудиториясын салыстырып, талдау жасау
Бағалау критерийі	*Білім алушы* • Мәтіндердің идеясын, мақсатты аудиториясын салыстырады
Ойлау дағдыларының деңгейі	Қолдану

1-Тапсырма

Шығармаларды түсініп оқыңыз. Екі мәтінді кесте бойынша салыстырыңыз.

1. Футбол тарихы XII ғасырдан басталады. Алғаш рет Англия да дамыды. Ойынды екі команда ойнайды. Әр командада он бір адам болады. Бір қақпашы, он ойыншы. Ойында төреші болады. Төреші ойын барысын бақылайды. Төрешіден ескерту алған ойыншы – сары карточка алады. Ойында қызыл карточка алған ойыншы ойыннан шығуы керек. Себебі, тыйым салынған тәсілмен ойнауға болмайды . Өз айып алаңында қақпашыдан басқа ойыншы допты қолымен ұстауға болмайды. Қақпашыдан басқа ойыншылар қорғаушылар, жартылай қорғаушылар, шабуылшылар болып бөлінеді.
Бір ойынның аты - матч, матч екі 45 минуттық бөлімнен (тайм) тұрады. Ойын арасында 15 минуттық үзілісі бар.
Ойын мақсаты –допты қарсылас команданың қақпасына салу (гол) және өз қақпасына салғызбау. Матчта көбірек доп салған команда ұтады**.**

2**.**Спорттың адам өмірінде алатын орны зор екендігін бәріміз білеміз. Спортпен айналысқан адамның денсаулығы мықты, өзі шыдамды болады. Біздің ата-бабаларымыз «Жаны саудың – тәні сау», - деп бекер айтпаған. Спорттың қай түрімен айналысу адамның қабілетіне байланысты болады. Бұл туралы ұлы ойшыл Ибн Сина да өз шығармаларында айтқан. Ол сондай-ақ спортты мағынасына қарай жеңіл, ауыр, ұзын, қысқа сияқты бірнеше түрге бөлген. Денсаулық пен өмірді дамыту үшін кем дегенде спорттың 33 түрінен жаттығу жасау керектігін айтқан. Бірінші байлық - денсаулық, денсаулық адамның ең қымбат дүниесі. Сондықтан біз денсаулығымызды нығайту үшін спортпен айналысуымыз керек және күнделікті гигиеналық талаптарды сақтауымыз қажет. Футбол ойнауда,

шаңғы тебу де де, гимнастикамен айналысу да т.б. спортпен айналысу жатады. Тіпті, қар күреу, ағаш жару секілді үй шаруасын атқаруда спортпен шұғылданғандай пайда болады. Ал қыздардың үй сыпырып, терезе сүртіп ыдыс-аяқ жуғаны әрі анасына көмек, әрі денсаулығына пайдалы мұның бәрі қимылын қозғалысқа салауатты өмір салты үшін маңызды екенін көрсетеді.

	1-мәтін	2-мәтін
Мәтін түрі		
Мәтін тақырыбы (не туралы?)		
Негізгі идеясы (не үшін жазылған?)		
Мақсатты аудиториясы (кімге арналған?)		
Стилі ○ Ауызекі сөйлеу стилі ○ Публицистикалық стиль ○ Көркем әдебиет стилі ○ Ғылыми стиль ○ Ресми іс қағаздар стилі		

Тапсырма
Мәтінді оқыңыз. Негізгі ақпаратты анықтаңыз. Жоспар құрыңыз.

Жақсылық Әмірәліұлы Үшкемпіров 1951 жылы 6 мамырда Жамбыл облысы, Тегістік ауылында дүниеге келген. Мектеп бітіргеннен кейін зоотехникалық мамандықты қалап, Семейдің мал дәрігерлік институтына оқуға түседі. 1974 жылы институтты тәмамдап, республикамыздың астанасы Алматы қаласына келеді. Мұндағы мақсаты елімізге еңбегі сіңген жаттықтырушы В.А. Писаревтің басшылығымен спорттың күрес түрімен тереңірек айналысу болатын.

Бала кезінде қазақша күреспен, ал классикалық және еркін күреспен институт қабырғасында оқып жүрген кезінде айналыса бастаған болатын. 1970 жылы жаттықтырушы Рома Хасанович Ильматовтың кеңесі бойынша өзіне таныс емес күрестің жаңа классикалық түрімен айналыса бастады. Арқадан асырып лақтыру әдісін жақсы меңгереді.

Күрес кезінде қарсыласын дәл бағалай біліп, әлсіз жақтарын сезіп, нәтижесінде өз пайдасына шешетін. Ұпайы қанша жоғары болып тұрса да,

ойын аяғына шейін жеңудің ыңғайлы жақтарын іздеумен болатын.

Бір жылдан кейін 1975 жылы Алматы қаласында өткен алтыншы жазғы халықтар Спартакиадасының Жақсылық үшін маңызы зор болды. Еліміздің ең таңдаулы күрескерлерімен белдесіп бәрін жеңіп шығып, Спартакиада чемпионы болып, өміріндегі алғашқы алтын медалін жеңіп алды. Ж. Үшкемпіров еліміздің чемпионатының жеті дүркін жүлдегері болды.

https://alashainasy.kz/omir/jaksyilyik-amralulyi-ushkemprov--50744/

Дескриптор *Білім алушы*

-мәтінді оқиды;
-негізгі ақпаратты анықтайды;
-жоспар құрады;

Оқу мақсаты	7.4.2.1 Эссе құрылымы мен дамуын сақтап, көтерілген мәселе бойынша келісу-келіспеу себептерін айқын көрсетіп жазу 7.4.4.1 тақырып бойынша мәліметтерді жинақтап, презентация түрінде ұсыну
Бағалау критерийі	*Білім алушы* • Эссе құрылымы мен дамуын сақтайды • Көтерілген мәселе бойынша келісу-келіспеу себептерін көрсетіп жазады • мәліметтерді жинақтап, презентация түрінде ұсынады
Ойлау дағдыларының деңгейі	Жоғары деңгей дағдылары

Тапсырма

Төмендегі суреттерге бойынша, «Спорт –денсаулық кепілі» тақырыбында эссе жазыңыз. Эссе құрылымы мен дамуын сақтаңыз, көлемі 120-140 сөз.

Дескриптор *Білім алушы*

- көтерілген мәселе бойынша эссе жазады;
- келісу/келіспеу себептерін айтады;
- эссе құрылымы мен дамуын сақтайды;
- сөз көлемін нормаға сай береді.

Тапсырма

« Жақсылық Үшкемпіров –олимпиада жеңімпазы» тақырыбы бойынша мәліметтерді жинақтап, презентация жасаңыз.

Дескриптор *Білім алушы*

-Мәлімет жинақтайды;

-Презентация жасайды;

Оқу мақсаты	7.5.1.3 Топтау сан есімдерін жазба, ауызша жұмыстарда орынды қолдану
Бағалау критерийі	*Білім алушы* • Топтау сан есімдерін ажыратады • Топтау сан есімдерін жазба, ауызша жұмыстарда дұрыс қолданады
Ойлау дағдыларының деңгейі	Қолдану

1-тапсырма

Сұрақтарға жауап беріңіз. Мәтіннен топтау сан есімдерін табыңыз.

1. Топтау сан есімі дегеніміз не?
2. Топтау сан есімнің сұрақтарын атаңыз?
3. Топтау сан есімдері қалай жасалады?
4. Топтау сан есімдеріне мысалдар келтіріңіз.

Арқан тартпақ

Оны арқан тартыс деп те атайды. Бұл ойынның екі түрі бар. Біріншісі жазда көгал үстінде, екіншісі қыста қар үстінде ойналады. Жазда ойыншылардың саны 10 баладан көп болмаса, ой-ын қызықты болады. Ойынға ұзындығы 8-10 метрлік екі ұшы түйілген арқан әзірленеді. Оның тең ортасына белгі ретінде қызыл матаны байлап қояды. Ойынға қатысушы екі топтағылар өз жағында бойларына қарай сап түзеп, ойын бастауға белгі берілгенде арқанды өз жағына қарай тартады. Қыста он –он бес бала тартқанда үзілмейтін арқан таңдап алынып, үлкен адамның алақанының көлеміндей екі тақтайдың ортасынан өткізіліп, ортасына аққала үйіліп, екі жақ оны өзіне қарай құлату үшін тартады.

Дескриптор	*Білім алушы* - топтау сан есімін ажыратады; - топтау сан есімнің сұрақтарын атайды; - топтау сан есімдерінің жасалу жолын ажыратады; - топтау сан есімдеріне мысалдар келтіреді; - мәтіннен топтау сан есімдерін табады.

2-тапсырма

Топтау сан есімдерін қатыстырып, «Мен сүйетін спорт түрі» тақырыбында мәтін құрастырыңыз.

Үлгі:

Күнделікті өмірде спортты сүйетін жан өте көп. Сонда спорт дегеніміз

не өзі? Ол - адам денсаулығының кепілі екенін бәрі біледі. «Тәні саудың, жаны сау» деген сөздің мағынасын түсінетіндер спорттың қадірін біледі. Ол - ең алдымен бәсеке. Үнемі алға ұмтылуға, үйренуге, тер төгуге баулиды. Тоқтап қалмауға, ізденуге үйретеді. Ең бастысы спорт - бейбіт бәсеке. Ол - саясат. Ол–бейбітшілік елшісі. Елдің елдігін, ердің ерлігін, рухтың биіктігімен ұлттар достастығын да анық байқататын спорт. Ол - ғылым. Топ алдында сайысқа түсуге бел байласаң жемісті жүлдеден үміт күтесің. Ол - әрине өнер. Дене еңбегі мен ой кеңістігін қатар кажет ететін спорт биік өнердің бір түрі. Ол - тәрбие құралы. Жас ұрпақ жүрегіне отан сүйгіштік сезімін қалыптастыру үшін спорт таптырмас көмекші.

Дескриптор *Білім алушы*

- тақырып бойынша мәтін құрастырады;
- топтау сан есімдерін дұрыс қолданады.

Оқу мақсаты	7.5.2.1 Жазба жұмыстарында ыңғайлас, қарсылықты, түсіндірмелі салалас құрмалас сөйлемдерді құрастыру
Бағалау критерийі	*Білім алушы* • Ыңғайлас, қарсылықты, түсіндірмелі салалас құрмалас сөйлемдерді ажыратады • Ыңғайлас, қарсылықты, түсіндірмелі салалас құрмалас сөйлемдерді дұрыс құрастырады
Ойлау дағдыларының деңгейі	Қолдану

1-тапсырма

Мәтінді түсініп оқып, салалас құрмалас сөйлемдерді теріп жазыңыз. Түрлерін ажыратыңыз.

Спорт - денсаулық кепілі

Спорттың адам өмірінде алатын орны зор екендігін бәріміз білеміз. Спортпен айналысқан адамның денсаулығы мықты, өзі шыдамды болады. Біздің ата-бабаларымыз «Жаны саудың – тәні сау», - деп бекер айтпаған. Спорттың қай түрімен айналысу адамның қабілетіне байланысты болады. Бұл туралы ұлы ойшыл Ибн Сина да өз шығармаларында айтқан. Ол сондай-ақ спортты мағынасына қарай жеңіл, ауыр, ұзын, қысқа сияқты бірнеше түрге бөлген. Денсаулық пен өмірді дамыту үшін кем дегенде спорттың 33 түрінен жаттығу жасау керектігін айтқан. Бірінші байлық - денсаулық, денсаулық адамның ең қымбат дүниесі. Сондықтан біз денсаулығымызды нығайту үшін спортпен айналысуымыз керек және күнделікті гигиеналық талаптарды сақтауымыз қажет. Футбол ойнауда, шаңғы тебу де де, гимнастикамен айналысу да т.б. спортпен айналысу жатады. Тіпті, қар күреу, ағаш жару секілді үй шаруасын атқаруда спортпен шұғылданғандай пайда болады. Ал қыздардың үй сыпырып, терезе сүртіп ыдыс-аяқ жуғаны әрі анасына көмек, әрі денсаулығына пайдалы мұның бәрі қимылын қозғалысқа салауатты өмір салты үшін маңызды екенін көрсетеді.

Дескриптор	*Білім алушы* - мәтіннен салалас құрмалас сөйлемдерді табады; - салалас құрмалас сөйлемдерді түрлеріне ажыратады.

2-тапсырма

Салалас құрмалас сөйлем түрлерін қатыстырып, «Спорт және денсаулық» тақырыбына мәтін құрастырыңыз.

Дескриптор *Білім алушы*

- салалас құрмалас сөйлемді түрлеріне ажыратады;
- мәтін құрауда салалас құрмалас сөйлемдерді қолданады.

Тапсырма

Сурет бойынша құрмалас сөйлемдерді қатыстырып мәтін құрыңыз

Дескриптор *Білім алушы*

-құрмалас сөйлемді қатыстырады;
-мәтін құрастырады;

Бөлім: Ұқсатым. Сән. Талғам.

Оқу мақсаты	7.1.3.1 Әлеуметтік-мәдени тақырыптарға байланысты қажетті сөздер мен сөз тіркестерінің мағынасын түсіну
Бағалау критерийі	*Білім алушы* • Тақырыпқа қатысты сөздер мен сөз тіркестерінің мағынасын анықтайды
Ойлау дағдыларының деңгейі	Қолдану

1-тапсырма

Мәтінді мұқият тыңдап, сұрақтарға жауап беріңіз.

Қазіргі кезде кез келген адамның өз қалауынша сәнді киінуіне мүмкіндігі бар. Тіге білетін және осы іске қызыққан адам өзіне ыңғайлы және сәнді бұйым тігіп кие алады. Қоғам дамыған сайын сән, талғам туралы түрлі пікірлер мен түсініктер қалыптасып, киімдік стиль түрлері пайда болды,сән дамибастады.

Сән (франц. moda, лат. modus – өлшем, әрекет тәсілі) - киім кию мәдениеті, өмірдің әр түрлі сферасында жеке талғамның уақытша үстемдік етуі.

Классикалық стиль:

• Қимылға кедергі келтірмейді, ыңғайлы;
• Нәзік реңкті немесе ұсақ суретті жоғары сапалы мата;
• Түстері қатты ашық емес және нәзік;
• Аксессуарлары мен әшекейлері ұстамды;
• Орташа өкшелі немесе өкшесіз жайпақ аяқ киімдер.

Спорттық стиль – демалыста, спортпен айналысқанда, саяхатқа шыққанда киюге ыңғайлы киімдер. Жалпы спорттық стильдегі киімдерде адам өзін еркін және ыңғайлы сезінеді.

Романтикалық стиль – әдемілік, ерекшелік, сүйкімділік немесе нәзіктікті әдеттегіден тыс бөліп көрсетеді. Романтикалық стильдің ерекшелігі – қатпарлар, желбіреушелер, шілтерлер, банттар жиынтығынан тұрады.

Фольклорлық стиль – ұлттық сипаттағы осы заманғы киімдер. Бұл стильде ұлттық ою - өрнектер, кестелер, қол жұмысы кеңінен пайдаланылады.

Қазақстанның қазіргі сәнгерлері (модельер) ұлттық киімдердің дәстүрлерін сақтап дамытуда. Қазіргі сәнді демократияшыл десе де болады. Ол таңдау идеясы мен еркіндігінің көптігімен, яғни әр түрлі стильдермен,

пішіндермен, үлгілермен, сондай-ақ алуан түстің гаммалығымен ерекшеленеді. https://bilimsite.kz/tehnologia/2603-san-turaly-tusinik.html

1. Сән деген не? Ойыңызды айтыңыз.
2. Қандай киім түрлері туралы айтылады?
3. Стильдің қандай түрлері бар?
4. Сізге қай стиль ұнайды? Неліктен?
5. Ұлттық сипаттағы осы заманғы киімдер қай стильге жатады?

Дескриптор *Білім алушы*
- сән туралы ойын айтады;
- мәтінде айтылған киім түрлерін түсіндіреді;
- стильдің түрлерін ажыратады;
- стиль туралы ойын айтады;
- мәтіндегі сөздер мен сөз тіркестерінің мағынасын ажыратады.

2-тапсырма

Төмендегі сөз тіркестерін қолданып, «Менің түсінігімдегі сәнді киімдер» тақырыбына мәтін құрастырыңыз.

Сөз тіркестері: сәнді кииіну, киім кию мәдениеті, сапалы мата, ыңғайлы сезіну, заманауи сәнгерлер, таңдау идеясы, әр түрлі стильдер, қимылға кедергі келтірмейді, ыңғайлы.

Дескриптор *Білім алушы*
- сөз тіркестерінің мағынасын ажыратады;
- сөз тіркестерін орынды қолданады;
- тақырыпқа сай мәтін құрастырады.

Оқу мақсаты	7.2.1.1 Мақал-мәтелдер, терминдер мен неологизмдерді орынды қолдана отырып, мәтін мазмұнын дамыту
Бағалау критерийі	*Білім алушы* • Мәтін мазмұнын дамытады • Мақал-мәтелдер,терминдер мен неологизмдерді орынды қолданады
Ойлау дағдыларының деңгейі	Қолдану

Тапсырма

Ұсынылған сөздер мен сөз тіркестерді пайдаланып, сурет бойынша шағын мәтін құрастырып ,баяндаңыз.

Қажетті сөздер мен сөз тіркестері: киім киісі, үйлесімді, бойға қонымды, қалпақ, бас киім, денені қыспайды

2-тапсырма

Төмендегі мақал-мәтелдерді қолданып, «Сәнді киіне білесіз бе?» тақырыбында диалог құрастырыңыз.

- Сыпайы киімді киіп тоздырады, сараң киімді жиып тоздырады.
- Танымаған жерде тон сыйлы, таныған жерде бой сыйлы.
- Кең киім тозбайды, кеңесші ел азбайды.
- Киім пішсең, кең піш, тарылтуың оңай.

Дескриптор *Білім алушы*

- тақырып бойынша диалогке қатысады;
- мақал-мәтелдерді орынды қолданады.

Оқу мақсаты	7.3.3.1 Прозалық және поэзиялық шығармалардағы кейіпкердің іс-әрекетін немесе лирикалық кейіпкердің образын талдау
Бағалау критерийі	*Білім алушы* • Шығармадағы кейіпкерлердің іс-әрекеті мен образын талдайды
Ойлау дағдыларының деңгейі	Жоғары деңгей дағдылары

1-тапсырма

Өлеңді мұқият оқыңыз. Не туралы? Шығармадағы жігіттің образы қандай? Мәтіннен мысалдар келтіре отырып, талдаңыз.

«Қыз сипаты»

Бірінші бір қыз келер ақша маңдай,
Жамағат – үлкен – кіші мақтанғандай.
Анадан туған – ақ болып дана,
Әлінше жақсыларды жақтағандай.

Құрбысын жауға бермес ол шаһыбаз,
Жолдасын сары алтындай сақтағандай.
Жүреді теңін тауып ойнап – күліп,
Сыны жоқ жұмысының ақсағандай.

Екінші бір қыз келер тілі жорға,
Ұқсаған жұмақтағы бейне хорға.
Ажары, ақша беті сағымданып,
Жарасар құлағына алтын сырға.

Үшінші бір қыз келер шашы қара,
Күлім сөз, оймақ ауыз, қиғаш қасты.
Шомылған айдың көлдің аққуындай,
Отырар «Ағажан!» деп кәрі – жасты.

Дескриптор	*Білім алушы* - өлең мазмұнын анықтайды; - мәтіннен мысалдар келтіреді; - өлеңдегі жігіттің образын табады; - кейіпкер бейнесін талдайды.

2-тапсырма

Кестені толтырыңыз. Жігіт сипатын ашып, өз ойыңызды жазыңыз.

Қыз сипаты	Менің ойым
Қыз келер ақша маңдай...	
Туғаннан – ақ болып дана ...	
Қыз келер тілі жорға ...	
Айдың көлдің аққуындай ...	

Дескриптор *Білім алушы*

- кестені толықтырады;
- шығармадағы жігіттің сипатын түсінеді;
- образ туралы ойын жазады.

3-тоқсан

Ғаламтормен дұрыс жұмыс жасау – мәдениет

Оқу мақсаты	7.1.3.1 Әлеуметтік-мәдени тақырыптарға байланысты қажетті сөздер мен сөз тіркестерінің мағынасын түсіну
Бағалау критерийі	*Білім алушы* • Тақырыптарға қатысты сөздер мен сөз тіркестерінің мағынасын түсінеді
Ойлау дағдыларының деңгейі	Білу және түсіну

1-тапсырма

Мәтінді мұқият тыңдаңыз. Төмендегі сөздермен тыңдалым мазмұнына сай сөз тіркестерін құрастырыңыз.

XXI ғасырдың алғашқы он жылы ішінде дүние жүзіндегі Интернетке қосылған адам саны 350 миллионнан 2 миллиардқа дейін өсті. Ал ұялы телефон байланысын пайдаланатын адам саны 750 миллион адамнан 5 миллиардқа жетті. Қазір бұл көрсеткіш 6 миллиардқа тең.

Егер технология осы қарқынмен дами беретін болса, алдағы 5-10 жылдың ішінде жер бетіндегі 8 миллиард халықтың Интернетпен толықтай қамтылатыны анық. Байланыс әлдеқайда қолжетімді, ал жылдамдық аса жоғары болатыны да сөзсіз. Көп ұзамай-ақ, Интернет ең шалғай ауылдар мен елді-мекендерді қамтып, миллиондаған адамдардың қолына дәстүрлі телефоннан бұрын жетеді. Мұның барлығы әрбір жеке адамның және жалпы қоғамның әлдеқайда тиімді, әрі өнімді жұмыс істеуіне, интеллектуалдық және шығармашылық мүмкіндіктерді шексіз кеңейтуге мүмкіндік береді.

Технологиялар мен олардың негізінде пайда болған құралдар көпшілікке қолжетімді болған сайын, олардың мүмкіндіктері де кеңейе береді. Осы саланың мамандарына жақсы таныс Годон Мур тапқан заңдылыққа сәйкес, кез келген компьютердің күшін анықтаушы процессорлардың жылдамдығы әрбір 18 ай сайын екі есе көбейіп отырады. Яғни, 2025 жылғы компьютер қазіргі супер компьютерден 64 есе жылдам болады деген сөз.

- ..... өсті
- ..... жетті
- ..... тең
- ..... дамыды
- ..... кеңейді

Дескриптор *Білім алушы*
- тыңдалым мәтінін түсінеді;
- сөздермен сөз тіркестерін құрайды.

2-тапсырма

Төмендегі кестені толтырыңыз. Тақырыпқа қатысты сөз тіркестері мен сөйлемдер құраңыз.

Сөздер	Аудармасы	Синонимі	Сөз тіркестері	Сөйлем
Дүниежүзі				
Пайдалану				
Қолжетімді				
Ең шалғай				
Мүмкінд к				

Дескриптор *Білім алушы*
- сөздердің аудармасын анықтайды;
- сөздердің синонимдерін табады;
- сөз тіркестерін жасайды;
- тақырыптық сөйлемдер құрайды.

Оқу мақсаты	7.2.6.1 Кесте, диаграмма, шартты белгілер, суреттер мен сызбаларда берілген ақпаратты сипаттау
Бағалау критерийі	*Білім алушы* • Кесте, диаграмма, шартты белгілер, суреттер мен сызбаларда берілген ақпаратты сипаттайды
Ойлау дағдыларының деңгейі	Қолдану

1-тапсырма

Берілген суреттердегі ойды қалай түсінесіз? Сипаттап беріңіз.

Дескриптор	*Білім алушы* - суреттегі негізгі ойды анықтайды; - суреттегі ойды сипаттап береді.

2-тапсырма

Диаграммадағы мәліметті өз сөзіңізбен баяндаңыз.

Дескриптор *Білім алушы*

- диаграммада берілген мәліметтерді келтіреді;
- «Ғаламтордағы ойындар» диаграммасындағы мәліметті өз сөзімен баяндайды;

Оқу мақсаты	Т3. Әлеуметтік-мәдени тақырыптарға байланысты қажетті сөздер мен сөз тіркестерінің мағынасын түсіну
Бағалау критерийі	*Білім алушы* •Тақырыптарға қатысты сөздер мен сөз тіркестеріниңмағынасын түсінеді
Ойлау дағдыларының деңгейі	Білу және түсіну

1-тапсырма

Мәтінді мұқият тыңдаңыз. Төмендегі сөздермен тыңдалым мазмұнына сай сөз тіркестерін құрастырыңыз.

*Қажетті сөздер:*қолданушылар, ақпарат көзі, бағдарламалар, адамзат, қашықтық, уақыт

Адамзатқа ғаламтордың пайдасы

Көптеген адамдар, әсіресе ғаламтор қолданушылары, ғаламтордың адамзаттың ең үлкен қолжетістігі екендігімен келісері анық. Ол, қалтқысыз ақпарат көзі болуымен қатар, адамдарға қажет біліммен сусындауға, қиюы келмес мәселелердің шешімін табуға көмектеседі.

Әлемдік тордың жан-жақты, білімді, көзқарасымыз кең болып, көптеген қызықты дүниелерді үйренуімізге себі мол. Оған қоса, ғаламтордың тағы бір артықшылығы - мемлекеттер мен құрлықтар арасындағы шекараны жойып, адамдарға араларындағы қашықтыққа қарамастан бір-бірімен араласуға, сөйлесуге мүмкіндік беруінде. Тіпті, әлемдік тор арқылы әлемнің екі бұрышындағы адамдар достасып, махаббатарын да тауып жатады.

Танымдық бағдарламаларды көру, жаңа ақпарат алу, біліміміздi толытыру, шетел тілдерін үйрену арқылы ғаламторда уақытымызды тиімді әрі пайдалы өткізе аламыз. ей адамдар ғаламтор арқылы мамандық алып, жұмысқа орналасып жатады. Бұлардан бөлек, ғаламторды жолын білгендер табыс көзі ретінде қолдана алады. Соңғы жылдарда дәл осы ғаламтормен байланысты түрлі мамандықтар пайда болған.

Дескриптор *Білім алушы*

- тыңдалым мәтінін түсінеді;
- сөздермен сөз тіркестерін құрайды

Оқу мақсаты	7.3.6.1 Тақырып бойынша деректер қолдана отырып мәтінде көтерілген мәселеге өз ойын дәлелдеп жеткізу
Бағалау критерийі	*Білім алушы* • Тақырып бойынша деректерді қолданып, көтерілген мәселеге өз ойын дәлелдеп жеткізеді
Ойлау дағдыларының деңгейі	Қолдану

1-тапсырма

Мәтінді түсініп оқыңыз. Мәтін бойынша төмендегі сұрақтарға жауап беріңіз.

Ғаламтор несімен зиян?

Ғаламторға, оның ішінде қоғамдық желілерге тәуелді жастар ғалымдардың соңғы зерттеулері бойынша өзіне деген сенімділігін жоғарылатады екен. Психологтар қоғамдық желілер арқылы танысып, тілдесу адамның батылдығына, *өзіне беретін бағасына* әсер ете алады, ол көрсеткіштерді жақсы жаққа қарай өзгертеді дейді. Алайда мамандардың айтуынша қоғамдық желіге құмар жандар күнінің көп бөлігін компьютердің алдында отырып өткізеді. Сол себепті олар *артық салмақ* жинағандарын да байқамай қалады екен.

Тағы бір қызық жайт: компьютер мен ғаламторға әуес жандардың *банкротқа ұшырап*, бар жиғандарынан айырылу мүмкіндіктері жоғары екен. Зерттеулерге мүлдем компьютер қоспайтын, қоғамдық желілерді бірнеше сағат және күні бойы отыратындар да қатысты. Нәтижелер қуантпады: ғаламторға тәуелді болғандардың басым бөлігі компьютердің алдында тамақ пен газдалған сусындармен отырады. Сондай-ақ, неге екені белгісіз, компьютер алдында бар уақытын өткізетіндердің кредиттері бойынша қарыздары және басқа да ақшалай қиындықтары көбірек. Сонымен, ғалымдар ғаламтормен тым әуестену артық салмақ жинау мен кедейлікке алып келе алады дейді, алайда адамның өзіне деген сенімділін көтеретіндігін де жасырмайды.

Сұрақтар

- Мәтін не туралы?
- Ғалымдардың соңғы зерттеулері не дейді?
- «Қоғамдық желіге құмар жандар». Олар кімдер?
- Сонымен, ғаламтор пайдалы ма, зиян ба?

Дескриптор	*Білім алушы* - мәтіннің не туралы екенін, ойын анықтайды; - ғалымдардың қорытындысын айтады; - қоғамдық желіге құмар жандарды ажыратады;

- сұрақтарға мәтін бойынша нақты жауап береді;
- көтерілген мәселені анықтайды.

2-тапсырма

Оқылым деректерін қолданып, төмендегі кестені толтырыңыз, ойыңызды дәлелдеңіз.

Ғаламтор пайдалы	Ғаламтор зиян
Себебі, ...	Себебі, ...

Дескриптор *Білім алушы*

- берілген кестені толтырады;
- оқылым деректерін қолданады;
- ойын дәлелдеп жеткізеді.

Оқу мақсаты 7.А6. Кесте, диаграмма, шартты белгілер, суреттер мен сызбаларда берілген ақпаратты сипаттау

Бағалау критерийі *Білім алушы*

- Мәтін мазмұнынан негізгі ақпаратты анықтайды
- Кесте, шартты белгілер, суреттер мен сызбаларда берілген ақпаратты сипаттайды

Ойлау дағдыларының Деңгейі Жоғары деңгей дағдылары

Тапсырма: Суреттерді пайдаланып, «Әлеуметтік желілер жастарға қалай әсер етеді?» тақырыбында сөйлесіңіз. Сұрақтарға толық жауап беріңіз.

Оқу мақсаты	7.5.1.6 Мақсат және себеп-салдар үстеулерді ауызша және жазба жұмыстарда орынды қолдану
Бағалау критерийі	*Білім алушы* • Мақсат және себеп-салдар үстеулерді ауызша және жазба жұмыстарда дұрыс қолданады
Ойлау дағдыларының деңгейі	Қолдану

1-тапсырма

Сөйлемдерден мақсат және себеп-салдар үстеулерін табыңыз.

- Microsoft Excel – әдейі ойлап табылған әдіс, электрондық кестелер бағдарламасы.
- Жастардың есіл уақытын ғаламтор босқа ұрлап жатыр.
- Күні-түні әлеуметтік желілерде отыру - денсаулықты бекерге құрту деген сөз.

Дескриптор *Білім алушы*

- мақсат және себеп-салдар үстеулерді ажыратады;
- сөйлемдегі үстеу түрлерін ажыратады.

2-тапсырма

Суреттерге қарай отырып, «Мен және ғаламтор» тақырыбында жұбыңызбен сөйлесіңіз (диалог). Мақсат және себеп-салдар үстеулерін пайдаланыңыз.

Дескриптор *Білім алушы*

- «Мен және ғаламтор» тақырыбында диалог құрастырады;
- сөйлесімде мақсат және себеп-салдар үстеулерін қолданады.

3-тапсырма

Жоғарыда айтылған мәліметтерді қорытындылап, «Ғаламтормен дұрыс жұмыс жасау – мәдениет» тақырыбында мәтін құрастырыңыз. Мақсат және

себеп-салдар үстеулерін қолданыңыз.

Дескриптор *Білім алушы*

- айтылған мәліметтерді қорытады;
- тақырыптық мәтін құрастырады;
- жазылымда үстеу түрлерін орынды қолданады.

Бөлім: Музыка. Қазақтың киелі домбырасы.

Оқу мақсаты	7.1.2.1 Тыңдалған мәтіннің негізгі мазмұнын түсіну, ақпараттың өзектілігін анықтау
Бағалау критерийі	*Білім алушы* • Негізгі ақпаратты анықтайды
Ойлау дағдыларының деңгейі	Білу және түсіну

1-тапсырма

Мәтінді мұқият тыңдаңыз. Мәтін бойынша сұрақтарға жауап беріңіз.

Домбыра - қазақ халқының өте ерте және кең тараған, нағыз табиғи ұлттық музыкалық аспабы. Көне Шумер тілінен аударғанда «кішкене садақ» деген мағына береді. Қос ішекті шертіп ойнайтын музыкалық аспап ішекті, шертпелі аспаптар тобына жатады. Аспап әр түрлі үлгіде ағаштан ойылып жасалады. Тоғыз, он бір, он төрт, жиырма төрт пернесі болады. Күй арнайы құлақтарымен келтіріледі. Аспап үні қоңыр, құлаққа жағымды әрі жұмсақ болып келеді.

Домбыра - сан ғасырлардан бері сырын сақтаған, қазақ даласында кеңінен танымал аспап. Дегенмен домбыра әр аймақта әр түрлі болып келеді. Солтүстік, орталық, оңтүстік аймақтарда домбыра көлемі шағын, жеті-тоғыз пернелі болса, Батыс Қазақстан аумағында кездесетін домбыра шанағы жұмыр, мойны ұзын, он екі, он төрт пернелі болып келеді. Домбыра аспабының негізгі екі түріне байланысты аспапта күй орындаудың екі түрі «төкпе» мен «шертпе» қағыстары қалыптасқан. Сазды күйлер Арқа өңірінде, ал төкпе күйлер батыс аймақтарда кең таралған.

Домбыра аспабының екі ішекті түрінен басқа үш ішекті, қос жақты, кең шанақты, шіңкілдек немесе «Балақай домбыра» деген түрлері бар. Домбыра аспабында халық күйлерін ғана емес, батыс және шығыс классикалық шығармаларын, танымал туындыларын орындауға болады.

Сұрақтар

- Домбыра қандай аспап?
- Домбырада күй ойнаудың қандай қағыстары аталады?
- Домбыра қандай түрлерге бөлінеді?

Дескриптор	*Білім алушы* - мәтін мазмұнын ашады; - мәтін бойынша сұрақтарға жауап береді.

2-тапсырма

Дұрыс/бұрыс/айтылмаған ақпараттарды анықтаңыз.

Ақпараттар	Дұрыс	Бұрыс	Айтылмаған
Көне Шумер тілінен аударғанда «кішкене садақ» деген мағына береді.			
Домбыра қазақ даласында кеңінен танылмаған аспап.			
Домбыра аспабында тек халық күйлері ғана орындалады.			
Домбыра үрмелі аспаптар тобына жатады.			
Батыс аймақтарда төкпе күйлер кең таралған.			
Домбыраның «Балақай домбыра» деген түрі бар.			

Дескриптор *Білім алушы*

- дұрыс ақпараттарды анықтайды;
- бұрыс ақпараттарды ажыратады;
- айтылмаған ақпараттарды табады.

Оқу мақсаты	7.2.5.1 Диалогке қатысушылар коммуникативтік жағдаяттың талаптарына сай «сөйлеуші →тыңдаушы» позицияларын еркін ауыстыру
Бағалау критерийі	*Білім алушы* • Диалогке қатысушылар «сөйлеуші →тыңдаушы» позицияларын еркін ауыстырады
Ойлау дағдыларының деңгейі	Қолдану

1-тапсырма

«Домбыра: не білемін? не білдім? не туралы білгім келеді?» деген тақырыпта сөйлесіңіз. «Сөйлеуші -- тыңдаушы» позицияларын ауыстырып отырыңыз

- Домбыра қандай аспап?
- Домбыра неден жасалады?
- Домбыраның қандай түрлері бар?
- Домбыраның құрылысын атаңыз.
- Қандай күйшілерді білесіз?

Дескриптор *Білім алушы*

- берілген сұрақтарды топта талқылайды;
- кезектесе отырып жауап береді;
- «сөйлеуші →тыңдаушы» позицияларын ауыстырып отырады;
- тақырыптық диалог құрастырады.

2-тапсырма

«Домбыра – қазақ халқының аспабы» деген тақырыпта диалог құрастырыңыз.

Дескриптор *Білім алушы*

- тақырыптық диалог құрастырады;
- кезектесе отырып жауап береді;
- «сөйлеуші →тыңдаушы» позицияларын ауыстырып отырады.

Оқу мақсаты	7.3.4.1 Мәтіндердің идеясын, мақсатты аудиториясын салыстырып, талдау жасау
Бағалау критерийі	*Білім алушы* • Мәтіндердің идеясын, мақсатты аудиториясын салыстырады
Ойлау дағдыларының Деңгейі	Жоғары деңгей дағдылары

Тапсырма

Мәтіндерді түсініп оқыңыз. Берілген үлгі бойынша мәтіндерге талдау жасаңыз.

Домбыра туралы аңыз

Ертеде жаумен күрестен, ұзақ жолдан шаршап келе жатқан бір батыр жолда кездескен ауылға тоқтап, демалмақшы болады. Батыр көлеңкеге отырады. Жанындағы ағаштың бөлігін кесіп алып, оған аттың қылын тағады. Өзі жасаған аспаптан дыбыс шығармақшы болады. Бірақ аспаптан ешқандай дыбыс шықпайды. Оны батыр қасына қояды да, ұйықтап қалады. Бір кезде оянса, аспаптан өздігінен дыбыс шығып жатыр екен дейді. Аспапты қолына алып қараса, домбыраның басына, шектің астына салынған ағашты көреді. Шошыған батыр мұны шайтанның ісі деп ойлайды. Сонан бері, бұл ағаш “шайтан тиек” деп аталып келеді.

Домбыра - кең таралған ұлттық музыкалық аспап

Домбыра - қазақ халқының өте ертеден кең тараған, нағыз табиғи ұлттық музыкалық аспабы. Аспап ағаштан жасалады. Тоғыз, он бір, он төрт, жиырма төрт пернесі, құлағы, тиегі, шанағы болады. Аспап үні қоңыр, құлаққа жағымды әрі жұмсақ.

Домбырада ойнау, домбыраны тыңдау ғажайып сезімге бөлейді. Домбыра туралы айтқанда қазақы тәрбие, қазақтың салты мен дәстүрі елестейді. Домбыра аспабын үйреніп, ойнау арқылы қазақ халқының барша қасиетін түсінуге болады.

Домбыра арқылы адам ішіндегі түрлі ойлардан тазарып, күш-қуатын жөндейді. Домбыра аспабын меңгеру арқылы адамның ойлау қабілеті артады, білім алуға құштарлығы оянады, еңбек етуге құштарлығы жоғарылайды.

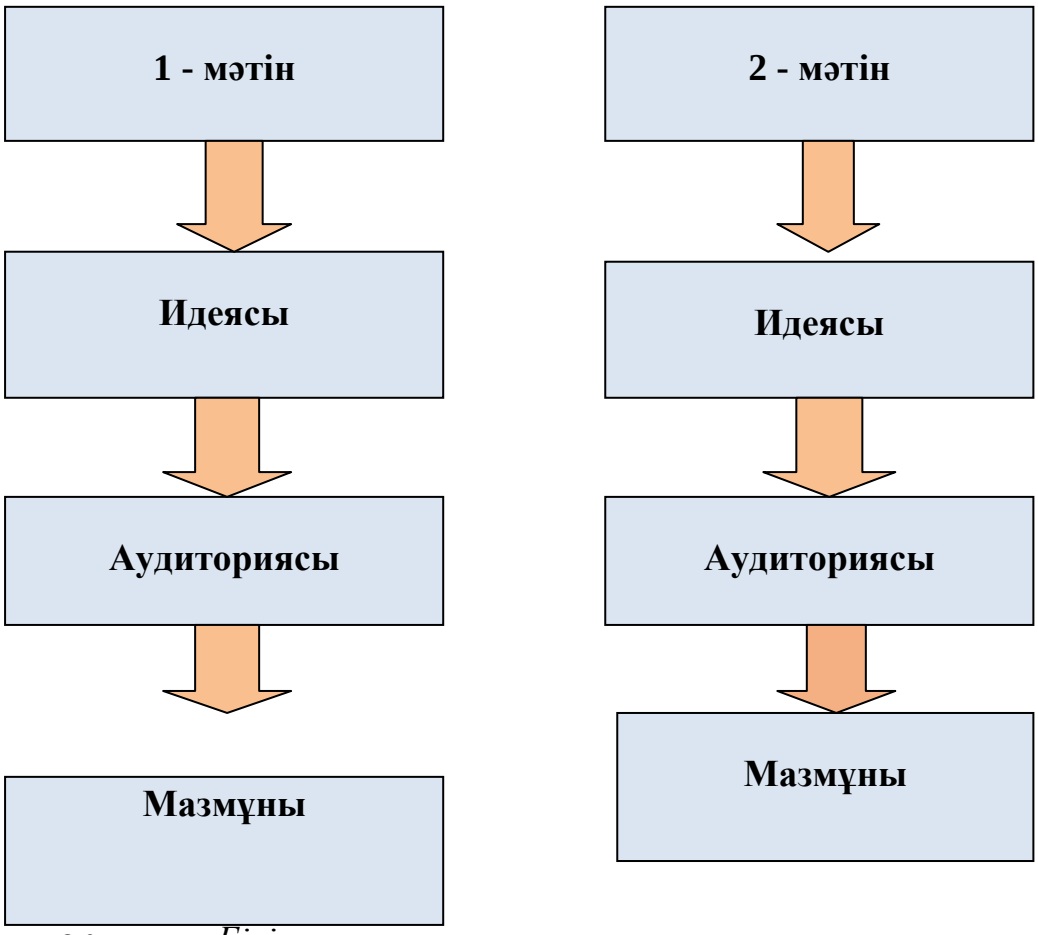

Дескриптор *Білім алушы*

- мәтінді оқып, мазмұнымен танысады;
- екі мәтіннің ұқсастығы мен айырмашылығын ажыратады;
- негізгі идеясын салыстырады;
- аудиториясын анықтайды;
- мазмұнын қысқаша баяндайды.

Оқу мақсаты	7.4.2.1 Эссе құрылымы мен дамуын сақтап, көтерілген мәселе бойынша келісу-келіспеу себептерін айқын көрсетіп жазу
Бағалау критерийі	*Білім алушы* • Эссе құрылымы мен дамуын сақтайды • Келісу-келіспеу себептерін көрсетіп жазады
Ойлау дағдыларының деңгейі	Қолдану

Тапсырма

- Төмендегі жазылым тақырыптарының бірін таңдаңыз;
- Көтерілген мәселе туралы ойланыңыз;
- Келісу/келіспеу себептерін көрсетіп жазыңыз;
- Эссенің құрылымы мен дамуын сақтаңыз.

1. «Домбырада адамдарды өзіне тартатын ерекше қасиет бар.
   Ол күш (энергия) жоғарғы әлемдегі (космология) ата-балалар рухынан тарайды» , - деген пікірмен келісесіз бе? Себебін жазыңыз.

2. «Қазіргі жаңа технологиялар заманында домбыраға деген көзқарас өзгерді. Жастардың домбыра туралы білгісі де келмейді».
   Бұл туралы сіз не ойлайсыз?

Дескриптор *Білім алушы*
- көтерілген мәселе туралы ойланады;
- келісу/келіспеу себептерін көрсетіп жазады;
- эссенің құрылымы мен дамуын сақтайды.

Оқу мақсаты	7.4.3.1 Жазба жұмыстарында теңеу мен метафораны қолданып жазу
Бағалау критерийі	*Білім алушы* • Жазба жұмыстарында теңеу мен метафораны қолданады
Ойлау дағдыларының деңгейі	Қолдану

Тапсырма

Мәтінді түсініп оқыңыз. Мәтіндегі ойды дамытып, жалғастырып жазыңыз. Жазылымда теңеу мен метафораны қолданыңыз.

Домбыра - бабадан қалған мұра, ұлттық саз аспабы. Домбырада ойнау, домбыра үнін тыңдау - әлемдегі ең нәзік те ғажайып сезімге бөлену деген сөз. Домбыра туралы әңгіме қозғалғанда көңілде қазақы тәрбие, қазақтың салты мен дәстүрі тұрады. Домбыра аспабын үйреніп, ойнау арқылы ұлттың барша қасиетін түсінуге болады.

Домбыра үні арқылы адам ішіндегі түрлі ойлардан тазарып, күш-қуатын жөндей алады. Домбыра аспабын меңгеру арқылы адамның ойлау қабілеті артады, мәдени ой-өрісі жоғарылап, білімге, еңбек етуге деген құштарлығы арта түседі.

Дескриптор *Білім алушы*

- мәтіннің негізгі мазмұнын анықтайды;
- мәтіндегі ойды жалғастырып жазады;
- жазылымда теңеуді қолданады;
- жазылымда метафораны қолданады.

Оқу мақсаты	7.5.1.5 Етістіктің шақтары (бұрынғы және ауыспалы өткен шақ, мақсатты және болжалды келер шақ) мен қалау райдың қызметін білу, ауызша және жазба жұмыстарда қолдану
Бағалау критерийі	*Білім алушы* • Шақ түрлерін ажыратады, қалау райдың қызметін ажыратады • Етістіктің шақтары мен қалау райды ауызша және жазба жұмыстарда дұрыс қолданады
Ойлау дағдыларының деңгейі	Қолдану

Тапсырма

Мәтінді түсініп оқып, тапсырмаларын орындаңыз:

- Мәтіндегі етістіктерді теріп жазып, шағын (өткен шақ, келер шақ) анықтаңыз.
- Мәтіннен қалау райлы етістіктерді табыңыз;
- Мәтін мазмұнын өз сөзіңізбен келер шақта баяндаңыз.

Домбыра Party

– Домбыра Party туралы ең алғаш Facebook әлеуметтік желісінен естідім. Суреттер мен пікірлерді көріп, бұл жобаға қызыға бастадым. Біраз уақыттан кейін Нұрғиса ағамыздың жазған постын оқыдым. Ол жерде бұл кісі Лондонға келетінін және Домбыра Party ұйымдастыратынын жазып, осы жерде жүрген қазақтардың хабарласуын сұрапты. Мен де бұл мәселе қашан шешіледі екен, болатын уақыты мен жері қашан анықталады екен деп біраз уақыт күттім. Сүйінші хабарды желі бойынша жан-жаққа тараттық.

Әрине, басында «Лондондағы Домбыра Party-ге аз адам келіп, ұят болып қалмағай» деп те уайымдадық. Себебі жанымда жүрген қазақ студенттерінің көбісінің оқуы аяқталып, елге кеткен болатын. 6 шілде – Астанамыздың туған күнінде «University College London» атты оқу ордасында өткен шараға қырыққа жуық қазақ жиналды. Жиналып қана қоймай, Нұрғиса ағамызды қолдап, өздері де қолдарына домбыраны алып, өнерлерін көрсетті. Көшеде серуендеп жүріп, бізді кездестіріп қуанған қазақтар да болды. Домбыраның үнін естіп, арамызға келіп қосылып жатты. Біраз қазақ бауырларымыз шетелде жүріп, өз елін сағынғаны байқалды. Осы Домбыра Party арқылы шетелде жүрген қазақтар өздерін

Қазақстанда болып қайтқандай сезінген шығар. Осындай қазақтардың басын қосатын, елге, жерге деген сүйіспеншілігін арттыратын, рухымызды асқақтататын бастамалар көбейе берсе екен деп тілеймін. Мен де Домбыра Party-дің Лондонда жалғасын табуын қадағалап, көмегімді тигізуге әзір екенімді айтқым келеді.

Іңкәр ОСПАНБЕК, Лондон қаласы.
www.aikyn.kz/news/view/26245

Дескриптор *Білім алушы*

- мәтіндегі етістіктерді теріп жазады;
- етістіктердің шағын анықтайды;
- мәтіннен қалау райлы етістіктерді табады;
- мәтін мазмұнын келер шақта баяндайды.

Бөлім: «Төрт түлік мал мен егіншілік – ел берекесі»

Оқу мақсаты	7.1.4.1 Повестердің және лирикалық поэзиялық шығармалардан үзінді тыңдау, тақырыбы мен идеясын талдау
Бағалау критерийі	*Білім алушы* • Әдеби шығармалардың тақырыбы мен идеясын талдайды
Ойлау дағдыларының деңгейі	Жоғары деңгей дағдылары

1-тапсырма

Өлеңді мұқият тыңдаңыз. 4 түлік малдың төлдерін сәйкестендіріңіз.

Малдың баласын сүюі

Қой сүйеді баласын «қоңырым» деп,
«Ештеңені білмейтін момыным!» деп.
Сиыр сүйеді баласын «торпағым»деп,
«Қараңғыда баспаған қорқағым!»деп.
Түйе сүйеді баласын «боташым» деп,
«Жаудыраған көзіннен тоташым!»деп.
Ешкі сүйеді баласын «лағым» деп,
«Тастан тасқа секірген шұнағым!»деп.
Жылқы сүйеді баласын «құлыным»деп,
«Тұлпар болып жүгірер жұрыным!»деп.

Тапсырма: Төрт түліктің атауларын төлдерімен сәйкестендіріңіз,

сиыр

қой

түйе

ешкі

жылқы

Дескриптор *Білім алушы*

- өлең мазмұнын анықтайды;
- төрт түлік малды төлдерімен сәйкестендіреді.

2-тапсырма

Сұрақтарға жауап беріп, тыңдалым мазмұны бойынша кестені толықтырыңыз.

- Өлең не туралы?
- «Боташым», «құлыным» деген сөздерді тағы кімнен естідіңіз?
- 4 түлік туралы қандай мақал-мәтелдер білесіз?

4 түлік		Төлі		Қандай?
жылқы		лақ		тұлпар
түйе		бұзау		қорқақ
сиыр		құлын		момын
қой		бота		шұнақ
ешкі		қозы		көзі жаудыраған

Дескриптор *Білім алушы*

- төрт түлік малдың төлдерін ажыратады;
- өлең мазмұны бойынша кестені толықтырады;
- өлеңнің тақырыбы мен идеясын анықтайды.

Тапсырма Мәтінді тыңдау. «Т кестесі» әдісі бойынша негізгі және қосымша ақпаратты анықтаңыздар.

Қазақ – ежелден мал шаруашылығымен айналысқан халық. Мінсе – көлігі, ішсе – сусыны, жесе – тамағы, кисе – киімі, тұтынса – бұйымы, байлық, мақтаны мен салтанаты да осы мал болған. Қасиетті төрт түлікке қатысты ұлтымыздың ұғымдары мен түсініктері бар. Мысалы, түйені өсу жолымен бота, тайлақ, буыршын, інген, атан, бура деп атайды. Түйені қасиетіне қарай біртуған, мая, желмая, нар, аруана, қоспақ, үлек деп бөледі. Қазақ үшін ең құнды, қасиетті мал – жылқы. Оны жасына, түріне қарай құлын, жабағы, тай, құнан, байтал, дөнен, қулық, бесті, бие, ат, сәурік, айғыр деп ажыратады. Бұрынғы ел қорғаған батырлар жылқы ішіндегі таңдаулыларын жорға, сужорға, жүйрік, тұлпар, қазанат, сәйгүлік, дүлдүл, арғымақ деп сипаттап, ерекше дәріптеген. Ауыз әдебиеті туындыларында жылқыға тіл бітіріп, батырдың жан серігі деп бағалаған. Халық ер-азаматтарға ат мінгізіп, шапан жапқан. Халық сиырды жасына қарай құнажын, дөнежін, сиыр, бұзау, баспақ, торпақ, тана, тайынша, қашар, өгіз, бұқа деп атайды. Қой түріне және жасына қарай қозы, марқа, тоқты, бағлан, тұсақ, азбан, ісек, қошқар, саулық деп бөледі. Ал ешкіні лақ, туша, шыбыш, серке деп жіктейді.

Қазақ халқы төрт түліктің әрқайсын шақыруда арнайы шақыру одағайларын пайдаланған. Мәселен, төрт түліктің төресі түйені көс-көс деп шақырса, желден жүйрік жылқыны құрау-құрау деп шақырады. Ал сиырды аухау-аухау немесе әукім-әукім деп шақырады. Қойды пұшайт-пұшайт деп дыбыстау арқылы шақырса, ешкіні шөре- шөре деп шақырады.

Малдың қадір-қасиетін тәжірибелі халқымыз «түйе – салтанат, жылқы – мақтан, сиыр – қанағат, қой – қазына» деп бағалаған.

(«Қазақтың салт-дәстүрлері мен әдет-ғұрыптары» кітабынан)

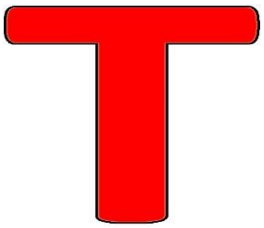

негізгі қосымша

Дескриптор *Білім алушы*

-Мәтінді тыңдайды:
- Мәтіндегі ақпаратты түсінеді;
- Ақпараттағы негізгі ойды бөліп алады;
- Қосымша ақпаратты анықтайды.

Тапсырма Мәтінді тыңдаңыз. Төрт түлікті өз пірлерімен сәйкестендіріңіз.

Қой	**«Қамбар ата»**
Сиыр	**«Ойсылқара»**
Жылқы	**«Зеңгі баба»**
Ешкі	**«Шопан ата»**
Түйе	**«Сексек ата»**

Дескриптор *Білім алушы*

- мәтінді тыңдайды;
-ақпаратты сәйкестендіреді;

Тапсырма
Мәтінді мұқият тыңдаңыз. Кластер құрыңыз.

Қазақ халқы үшін төрт түліктің осалы жоқ.Дегенмен жылқының адам үшін атқаратын қызметі өте жоғары бағаланатын.Мереке-қуанышта,қайғы-қасіретте,басқа түскен не ауыр күндерде бұл түлік адамның жан серігі,айырылмас досы болған.Менің атам жылқышы болған.

Мен де жылқыны жақсы көремін. Жылқы жайлы көп білгім келеді. Осы уақытқа дейін білгендерімді айтар болсам:Жылқы төрт-түліктің бірі.

Жылқы иесі Қамбар ата. Қазақ халқында жылқыны құрметтеп, қасиеттеп жоғары бағалаған. Жылқы туралы аңыз әңгімелер, шығармалар, өлең-жырлар, ертегілер өте көп. Жылқы баласы сүйкімді, әрі жүйрік болып келеді. Жылқы жасына қарай: құлын, тай, құнан, дөнен, айғар деп аталады.

Жылқы сымбатты жануар. Мойнынан түскен жалыны жібектей сусылдайды. Сирақтары ұзын, көздері ботадай әдемі. Жылқының дене бітімі көздің жауын алады. Бұрынғы кезде батырлардың жылқыларының аты болған. Қобыланды батырдың Тайбұрылы, Алпамыс батырдың Шұбар деген аты болған. Бұл аттар жәй аттар емес, жүйрік, сұлу, әрі батырдың ең жақын досы бола білген.

Жылқы қасиетті жануар. Жылқы қымызы бізге пайдалы. Ол қырық ауруға ем. Жылқы еті өте тәтті. Сондай-ақ жылқылар бізді қауіптерден қорғайды. Бұрындары ата-бабамыз жылан жоламасын деп қастарына жылқы байлап жатқан. Сонымен бірге ат үстінде көп жүрген адам буын ауруына шалдықпайды екен.

https://erketai.kz/balalar-shigarmashiligi/jilki-maldin-patshasi/

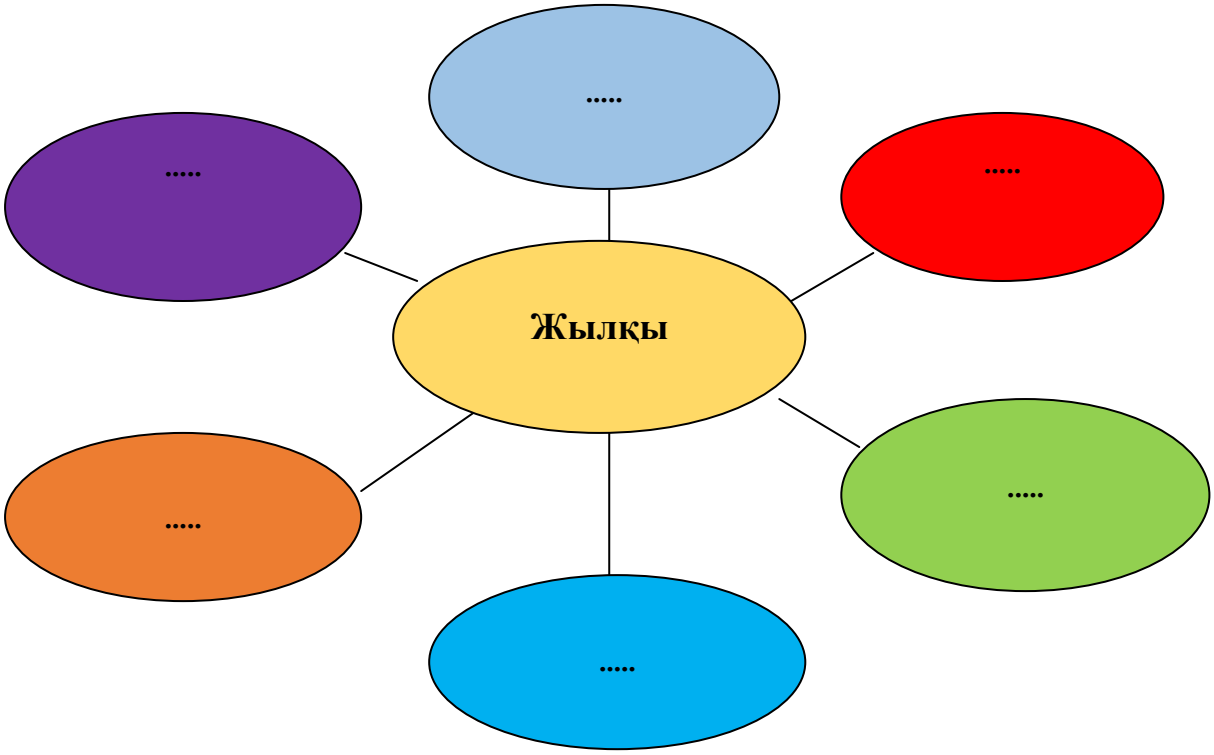

Дескриптор *Білім алушы*

-мәтінді тыңдайды;
-негізгі ақпаратты анықтайды;
-кластер жасайды;

Оқу мақсаты	7.2.3.1 Ауызша мәтіндер құрауда екпін түрлерін сөз және сөйлем ішінде орынды қолданып айту
Бағалау критерийі	*Білім алушы* • Екпін түрлерін дұрыс қолданады
Ойлау дағдыларының деңгейі	Қолдану

Тапсырма

Жазғы демалыста бауырыңмен бірге жайлаудағы/ауылдағы ата-әжеңе қыдырып бардыңыз. Ол жерде қызықты оқиғалар болды. Төмендегі суреттермен сұрақтарды қатыстырып, әңгіме құрастырыңыз. Ауызша мәтіндерде екпін түрлерін дұрыс қолданып айтыңыз.

- пойыздан қашан түстіңіз, неше сағат жүрдіңіз, пойызда немен айналыстыңыз?
- жайлауда қайда тұрдыңыз?
- ол жердің табиғаты, ауа райы қандай болды?
- әжеңіз қандай тағамдар дайындады?
- олар қайдан алынады, қалай жасалады?
- қайда серуендеп бардыңыз?
- қызықты оқиғаны баяндаңыз.
- жайлауда қандай мал көрдің?

- олардың пайдасы қандай?

Дескриптор *Білім алушы*

- жағдаятты дамытады;
- суреттер бойынша әңгіме құрастырады;
- сұрақтарға жауап береді;
- айтылымда екпін түрлерін дұрыс қолданады

Оқу мақсаты	7.3.5.1 Қосымша ақпарат көздерінен алынған мәліметтерді кесте, диаграмма, сызба, шартты белгілер түрінде ұсыну
Бағалау критерийі	*Білім алушы* • Қосымша ақпарат көздерінен алынған мәліметтерді кесте, диаграмма, сызба, шартты белгілер түрінде ұсынады
Ойлау дағдыларының деңгейі	Қолдану

1-тапсырма

Мәтінді түсініп оқыңыз. Мәтіндегі мәліметтерді пайдаланып, төмендегі кестені толтырыңыз.

Төрт түліктің пайдасы

Түйе - төрт түлік малдың ең қасиеттісі. Қазақ халқы түйені «дала кемесі» деген. Ол шөлге шыдамды, көшкенде - көлік, жесе - ет, жүні - киім. Түйенің жүнінен бас киім, шапан не тек жамылғы көрпелер жасаған, аяққа басуға болмайды деп төсеніштер жасамаған. Түйенің шудасын, сүтін емге пайдаланған. Сүті қою, құнарлы. Сүтінен шұбат, құрт, балқаймақ, т. б. жасаған.

Сиыр үйдің берекесі, айран-сүттің көзі, отбасының асыраушысы ретінде қадірлі мал болған. Ертеде сиыры жоқ үй кедей үй деп есептелген. Ертеде сиырдың терісінен ыдыстар, қымыз ашытатын сабалар, сусын құятын торсықтар жасаған. Сиырдың тезегін отын ретінде пайдаланған. Ал мүйізінен тарақ жасаған.

Қой - төрт түліктің ішіндегі қазақтың сүйіктісі. «Мал өсірсең қой өсір, пайдасы оның көл көсір» деген қазақ атамыз. Өзі өсімтал, сүті майлы әрі жұғымды, қонақ асы. Қой мен ешкінің иленген терісін түрлі сырт киім мен аяқ киім тігуге пайдаланған. Қойдың жүнінен киіз басып, жіп иіріп, баулар жасалады, кілемдер, текеметтер тоқылады. Қазақ халқы қой мен ешкіні «уақ мал» деп атайды.

Ешкі - өте өсімтал мал. Ешкінің еті жеңіл, әрі сіңімді, сүті өте құнарлы. Ана сүтіне жарымаған баланы ешкі сүтімен асыраған. Ешкінің серкесінің бүкіл отарды бастап, жайылымға апарып, әкелетін қасиеті бар. Ешкі жеңілтек мал деп есептелген, мінезі ұшқалақ, шыдамсыз баланы «ешкі құсап селтеңдеп» деп ешкіге теңеп отырады. Тағы ешкінің жүнінен жылы әрі жұмсақ түбіт орамалдар тоқиды.

Жылқы - қазақтың қасиетті малдарының бірі. Ат - ер қанаты. Жылқы

жүйрік, әрі өте төзімді мал, оны көлік ретінде пайдаланады. Қымызы ем, еті мен сорпасы қысты күні тоңдырмайды. Жылқының жалынан, құйрығынан арқан жіп есіледі, етінен қазы-қарта, жал-жая жасайды.

Төрт түлік	Пайдасы	Еті мен сүтінен ... жасалады	Жүні мен терісінен ... жасалады
Түйе			
Жылқы			
Сиыр			
Қой			
Ешкі			

Дескриптор *Білім алушы*

- қажетті мәліметтерді жинақтайды;
- мәтіндегі мәліметтерді пайдаланып, кестені толтырады.

2-тапсырма

Төрт түлік қасиетін топтастырыңыз. Қандай? деген сұраққа жауап беріңіз.

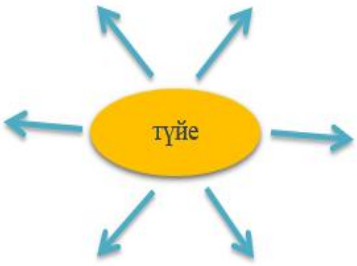

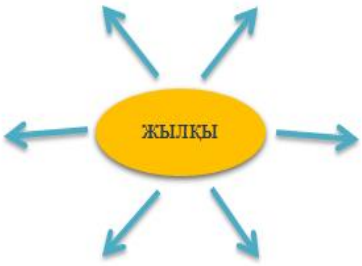

Дескриптор *Білім алушы*

- төрт түлікті топтастырады;
- сұраққа жауап береді.

Оқу мақсаты	7.4.4.1 Тақырып бойынша мәліметтерді жинақтап, презентация түрінде ұсыну
Бағалау критерийі	*Білім алушы* • Тақырып бойынша мәліметтер жинақтайды • Презентация жасайды
Ойлау дағдыларының деңгейі	Жоғары деңгей дағдылары

1-тапсырма
Мәтінді оқып, презентацияға қажетті мәліметтерді белгілеңіз. Төрт түлік туралы мақал-мәтелдер, нақыл сөздер жинақтаңыз.

Қазақ халқы ежелден мал шаруашылығымен айналысқан халық. Кезінде ата-бабаларымыз төрт түлікке жайлы қоныс іздеп кең даламызда көшіп-қонып жүрген. Малдың сүті, жүні, терісі, мүйізі, сүйегі тіпті тезегіне дейін өз қажетіне пайдаланып отырған. Мал қазаққа жесе - асы, кисе - кисе киімі, мінсе көлігі, жапанда серігі - болған. Ата-бабаларымыз «мал-жан аман ба?» деп амандасқан. Қазақтар малды тек пайдаланып қана қоймаған, оларды бағып, күтіп, қасиетін, ерекшелігін жақсы білген. Ерте заманнан бері осы төрт түлік малдың пірлері бар.

Түйе пірі - Ойсыл қара деп жүрген Увайс Қарани шын мәнінде өмірде болған адам. Пайғамбар дәуірінде өмір сүрген өмірін түйе бағумен өткізген. Ол өз елінің түйелерін бағып өзінің кәсіпке адалдығымен, тақуалығымен, қанағатшылдығымен көпке үлгі болған.

Сиыр пірі - Зеңгі баба. Бұл да өмірде болған адам. Халық ауыз әдебиетінде Зеңгі баба өмірін сиыр бағумен өткізген, түркілер арасында пір болған адам. Мазары Ташкент қаласының түбінде.

Жылқы атасы - Қамбар ата туралы халық арасында әр түрлі дерек бар.

Жылқы атасы - Қамбар ата. Кейбіреулер оны «Қамбар батыр» жырының кейіпкері дейді. Ол атқа мініп жауға шапқан нағыз батыр адам. Сондықтан халық елін жаудан қорғаған ерін, пір тұтады.

Қой атасы - Шопан ата. Ол - XIII-XIV ғасырларда өмір сүрген аңыздық тұлға. Халық арасында Шопан ата туралы аңыз-әңгімелер көп.

Ешкі пірі - Сексек ата. Дерек бойынша Қазығұрт тауының бауырында жерленген Исмайыл атаның баласы. Бірақ аз зерттелген.

Үлгі:

- Ат – ер қанаты
- Қой сүті – қорғасын
- Тай - атқа жеткізер, ат - мұратқа жеткізер

Дескриптор	*Білім алушы*

- мәтіннен презентацияға қажетті мәліметтерді белгілейді;
- тақырыпқа қатысты мақал-мәтелдер табады;
- нақыл сөздер жинайды.

2-тапсырма

Мәтіндегі мәліметтерді пайдаланып, «Төрт түлігім - ырысым» тақырыбында презентация дайындаңыз.

Төмендегі презентацияға қойылатын талаптарды ескеріңіз.

- 4-5 слайдтан кем не артық болмауы тиіс;
- барлық слайдтар бірыңғай стильде құрылуы керек;
- мәліметтер жинақы, ой қысқа да нұсқа берілуі керек;
- презентациядағы барлық сөз саны 90-100-ден аспауы шарт.

Дескриптор *Білім алушы*

- тақырыпқа қатысты презентация дайындайды;
- мәтіндегі мәліметтерді пайдаланады;
- презентация талаптарын сақтайды.

Оқу мақсаты	7.5.1.3 Топтау сан есімдерін жазба, ауызша жұмыстарда орынды қолдану
Бағалау критерийі	*Білім алушы* • Топтау сан есімдерін ажыратады • Топтау сан есімдерін жазба, ауызша жұмыстарда дұрыс қолданады
Ойлау дағдыларының деңгейі	Қолдану

1-тапсырма

Мақалдардағы сан есімдерді тауып, топтау сан есімдеріне айналдырып жазыңыз.

- Жүзден - жүйрік, мыңнан – тұлпар.
- Бір қозы туса, бір түп жусан артық өсер.
- Бір түлікке бай болғанша, әр түлікке сай бол.
- Қой анасы - оннан, жылқы анасы - бестен.
- Айдаганың бес ешкі, ысқырығың жер жарады.

Дескриптор *Білім алушы*

- мақалдардан сан есімдерді табады;
- топтау сан есімдерінің жасалу жолын анықтайды;
- есептік сан есімдерді топтау сан есімдеріне айналдырады.

2-тапсырма

Төмендегі топтау сан есімдерімен сөз тіркесі, сөйлем құраңыз. Топтау сан есімдерін қолданып, «Төрт түлік мал мен егіншілік – ел берекесі» тақырыбында диалог құрастырыңыз.

Топтау сан есімдері	Сөз тіркесі	Сөйлем
жүз-жүзден		
он-оннан		
екі-үштен		
елуден		
мың-мыңнан		
жиырмадан		

Дескриптор *Білім алушы*

- топтау сан есімдерімен сөз тіркесін құрастырады;
- топтау сан есімдерімен сөйлем құрайды;
- диалогте топтау сан есімдерін орынды қолданады.

Бөлім: «Наурыз мейрамы. Ақ мол болсын! Ұлыс оң болсын»

Оқу мақсаты	7.1.5.1 Тірек сөздер, автор көзқарасы мен көңіл күйі арқылы негізгі ойды анықтау тыңдалым материалдарының мазмұны негізінде өз пікірін өзгелердің пікірімен салыстыра отырып жауап беру
Бағалау критерийі	*Білім алушы* • Тірек сөздерді табады • Негізгі ойды анықтайды
Ойлау дағдыларының деңгейі	Білу және түсіну

1-тапсырма

Мәтінді тыңдаңыз. Сұрақтар дайындап, жауап беріңіз. Мәтінге тірек болатын етістіктерді теріп жазыңыз.

22 наурыз - Ұлыс күні жыл басы саналған. Халықтың мифологиялық түсінігі бойынша 21 наурыз түні даланы Қыдыр ата аралайды. Бұл күн қазақ елі үшін әрқашан қасиетті, киелі саналған. Халық таза, жаңа киімдерін киген. Ауылдың ер адамдары бір-бірімен қос қолдасып, төс қағыстырады, әйелдер құшақтасып, бір-біріне жақсы тілектер айтады. Ренжіскен адамдар татуласады. Бірін-бірі мерекеге арнап дайындалған наурыз көже ішуге шақырады. Оған қойдың басы мен сүр ет салып пісірілуі – қыс тағамымен (етпен) қоштасуды, құрамына ақтың қосылуы – жаз тағамымен (сүт, ақ) қауышуды білдіреді. Осы күні адамдар арам пиғыл, жаман ниеттен тазарады.

Алтыбақан басында ән айтылып, би биленеді, күй тартылады. Дәстүрлі ұлттық ойындар (көкпар, аударыспақ, күрес, қыз қуу, алтыбақан, т.б.) ойналады. Таң ата көпшілік биік төбенің басына шығып, атқан таңды қарсы алады. Бүкіл ауыл-ел болып, әсіресе жастар жағы — тазаланған арықтарға су жібереді, ағаш отырғызып, гүл егу рәсімін жасайды. Наурыздан кейінгі 2-күні жұрт жаппай көктемгі егіске кіріседі.

***Үлгі*:** аралайды, киеді, құшақтасады, татуласады, тазарады, т.б.

Дескриптор *Білім алушы*

- мәтінді мұқият тыңдайды;

- сұрақтар дайындайды/жауап береді;
- мәтінге тірек болатын етістіктерді жазады;

2-тапсырма

Тірек сөздермен сөз тіркестерін жасаңыз. Сөз тіркестерін пайдаланып, негізгі ойды баяндаңыз.

- Қыдыр ата ….
- Ер адамдар …
- Әйел адамдар ...
- Көршілер …
- Жастар …

Тапсырма: Суреттер мен сөздерді сәйкестендір.

Қажет сөздер: *Өрмек, алаша, жүн, ұршық, текемет, қамшы, әшекейлер, білезік, алқа, сақина, кәдесый*

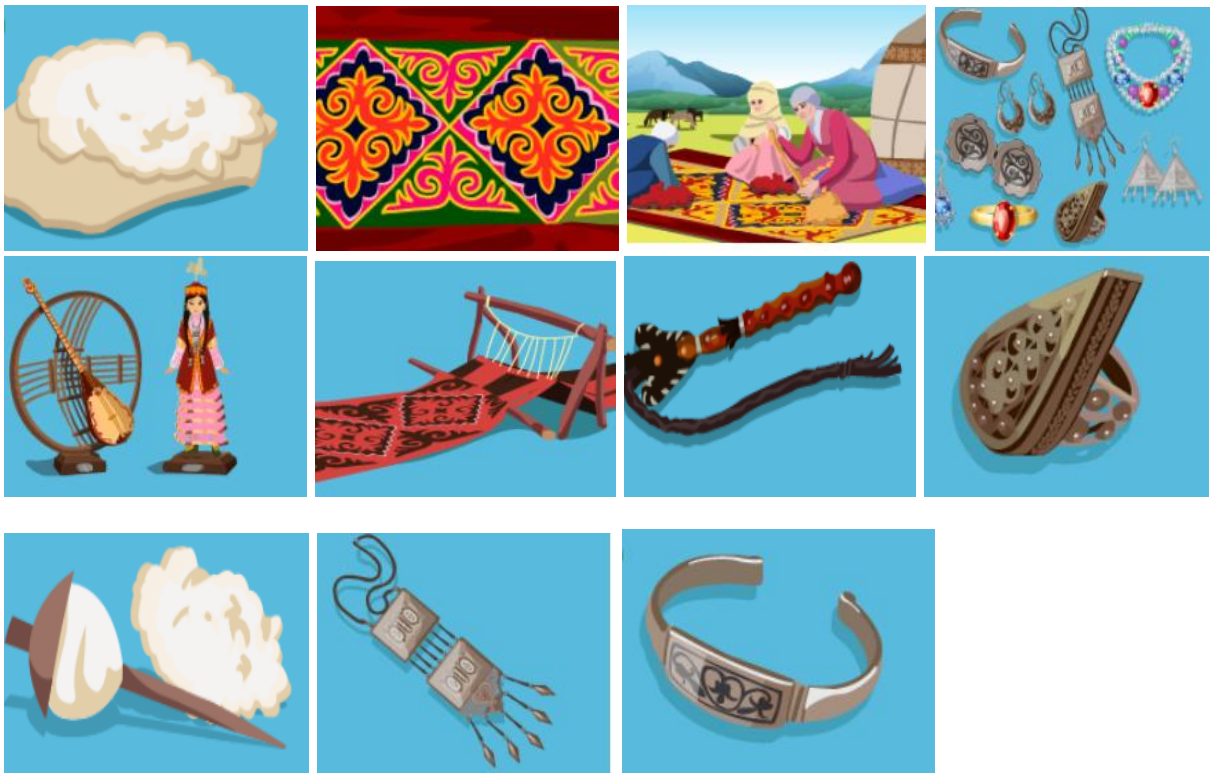

Тапсырма: Бос орынға қажетті сөзді жаз.

1. Этноауыл – қазақ халқының_____, салт-дәстүрлерін насихаттайтын мәдени орын.

2. Мен нағыз_____қазақ ауылында жүргендей болдым!

3. Әйелдер шимен_____,_____, кілем тоқып жатыр.

4. Әжелер_____түтіп,_____иіріп,_____басып жатыр.

5. Шеберлер қазақтың ұлттық_____-ін, өрімді қамшы ұсынып жатыр.

6. Әжесіне_____,_____мен_____, анашыма_____сатып алдық.

7. Көкпарға қатысу үшін жігіт мықты,_____болу керек.

8. Қонақтар әртүрлі_____сатып алып жатыр.

Қажетті сөздер: епті, тыныс-тіршілігін, әшекейлер, кәдесыйлар, көшпенді, алқа, өрмек, текемет, алаша, жүн, ұршық, білезік, сақина, орамал.

Тапсырма: Берілген сөз тіркестерін сапалық сын есімі бар сөз тіркесін бір бағанға, қатыстық сын есімі бар сөз тіркесін екінші бағанға жаз.

Сапалық сын есім	Қатыстық сын есім

Мәдени орын, Ақ боз киіз үйлер, Ұлттық киім,Үлкен әжелер, Оюлы текемет, Ұлттық әшекейлерін, Өрімді қамшы, Күміс білезік, Жүйрік тұлпар, Қазақ халқының, Ерекше кәсібі, Мықты, Епті болу, Шетелдік қонақтар, Әр түрлі кәдесыйлар

Дескриптор *Білім алушы*

- тірек сөздермен сөз тіркестерін жасайды;
- тірек сөздерді пайдаланып, негізгі ойды баяндайды.

Оқу мақсаты 7.2.2.1 Кеңес беру, ұсыныс жасау, өтініш, талап,

ету, бұйрық берудің түрлі формалары мен жағдаяттарына сай ұлттық сөз әдебі мен сөйлеу этикеті формаларын қолдана білу

Бағалау критерийі

Білім алушы

- Кеңес беру, ұсыныс жасау, өтініш, талап ету, бұйрық беру формаларын ажыратады
- Ұлттық сөз әдебі мен сөйлеу этикеті формаларын түрлі жағдаяттарға сай қолданады

Ойлау дағдыларының деңгейі

Қолдану

Тапсырма

Сіз ата-анаңызбен бірге Наурыз мерекесін тамашалауға алаңға шықтыңыз. Алаңда не көрдіңіз? Суреттерді пайдаланып, көрген қызықты оқиғаларды досыңызға баяндаңыз.

- Наурыз қандай мейрам? Ол қалай тойланып жатыр?
- Халық қандай көңіл күйде? Неге?
- Наурыздың басқа мерекелерден ерекшелігі бар ма, болса қандай?
- Дастарқан мәзірі қандай болды?
- Қандай ұлттық ойындар ойналды?

Дескриптор *Білім алушы*

- жағдаят бойынша сөйлейді;
- суреттерді қатыстырып айтады;
- сұрақтарды қамтиды;
- айтылымда ұлттық сөз әдебі мен сөйлеу этикеті формаларын қолданады.

Оқу мақсаты	7.3.2.1 Ресми-іскерлік (өтініш, нұсқаулық, ресми құттықтаулар, ұсыныстар) салаға қатысты мәтіндердің тілдік ерекшелігін анықтап, талдау жасау
Бағалау критерийі	*Білім алушы* • Ресми-іскерлік (өтініш, нұсқаулық, ресми құттықтаулар, ұсыныстар) салаға қатысты мәтіндерді ажыратады • Ресми-іскерлік салаға қатысты мәтіндерга талдау жасайды
Ойлау дағдыларының деңгейі	Қолдану

1-тапсырма

Мәтінді түсініп оқыңыз. Мәтіннің стилін анықтаңыз. Мысалдар келтіріп, ойыңызды дәлелдеңіз.

Құрметті ата мен әже!

Аташым, асқар таудай ақылшым, бұл күні берген ақ батаң қабыл болсын! Ғұмырың ұзақ болсын! Немере-шөберелеріннің қызығын көріп, көпті көрген тағылымыңмен бала-шаганың бағдаршамы болып жүре бер! Төрт түлігің ақты болсын! Өрісің малға, үйің жанға толсын!

Ақ Әже, тәлім-тәрбиенің көмбесі, бізге берер өнегең таусылмасын! Наурыз мерекесі сізге дүниенің бар жақсылығын әкелсін!

Саялы алақаныңыздан жылу кетпесін! Ұлыстың ұлы күні 22 наурыз сіздерге көктем күнінің күшін әкелсін!

Шаңырағымызға береке, ырыс кірсін!

Игі тілекпен, немереңіз Сәбит

Дескриптор *Білім алушы*

- мәтіннің стилін анықтайды;
- пікірін мысалдармен дәлелдейді.

2-тапсырма

Мектепте Наурыз мерекесін тойлау, ұйымдастыру жолдары туралы ұсыныс жасаңыз.

Дескриптор *Білім алушы*

- ұсыныстың стилін ажыратады;
- наурыз мерекесін тойлау туралы ұсыныс жасайды.

Оқу мақсаты	7.4.5.1 Тақырып бойынша сөздердің маңызды бөліктерін дұрыс жазу (күрделі сөздер); оқшау сөздерге қойылатын тыныс белгілерді орынды қолдану
Бағалау критерийі	*Білім алушы* • Күрделі сөздерді дұрыс жазады • Оқшау сөздердің тыныс белгілерін орынды қолданады
Ойлау дағдыларының деңгейі	Қолдану

1-тапсырма

Мәтінді оқыңыз. Мәтіннен күрделі сөздерді табыңыз, түрін анықтаңыз.

Наурыз мерекесі әлемнің ең көне мерекелерінің бірі. Орта Азия халықтарында бес мың жыл бойы аталып өтілуде. «Наурыз» сөзі парсы тілінен аударғанда «Жаңа күн» деген мағынаны береді. Ежелгі жыл санағы бойынша, 22 наурызда күн мен түн теңеседі. Наурыз – жылдың бірінші күні, жыл басы, көктемнің алғашқы айы. Наурыз мерекесін қазақ халқы «Армысың, Әз Наурыз», «Әз болмай, мәз болмас» деп қарсы алған.

1926 жылдан бастап, тоталитарлық жүйенің ықпалымен наурыз мерекесін тойлауға тыйым салынды. Көп жылдар бойы ұмытылып, сынын жоғалтқан мереке 1988 жылдан бері қайта жаңғырып, Наурыз мейрамын тойлау дәстүрі өз жалғасын тапты.

Наурыз мерекесі 1991 жылы, 15 наурызда Қазақстан Президентінің қаулысының негізінде мемлекеттік мәртебеге ие болды. Елбасы наурыз айының 22 жұлдызын «Наурыз мейрамы» деп жариялады. Ал 2009 жылдың 24 сәуірінде ҚР Президенті Н. Ә. Назарбаев наурыз айының 21, 22, 23 күндеріне «Наурыз мейрамы» деген атақ берді.

Дескриптор *Білім алушы*

- мәтіннен күрделі сөздерді табады;
- күрделі сөз түрлерін ажыратады.

2-тапсырма

Төмендегі ойды жалғастырып жазыңыз. Оқшау сөздерді қолданыңыз, тыныс белгілерін ескеріңіз.

Наурыз мейрамы – діни мереке емес. Бұл қалың қыстан аман-есен шығып, жаңа жылды қарсы алу мерекесі.

Наурыз мерекесінде көріскен жандар бір-бірін құшақ жая қарсы алып,

жақсы тілектер айтады…

Дескриптор *Білім алушы*

- берілген ойды жалғастырып жазады;
- күрделі сөздерді дұрыс жазады;
- оқшау сөздерді қолданады.
- оқшау сөздердің тыныс белгілерін дұрыс қояды.

Оқу мақсаты	7.5.2.1 Жазба жұмыстарында ыңғайлас, қарсылықты, түсіндірмелі салалас құрмалас сөйлемдерді құрастыру
Бағалау критерийі	*Білім алушы* • Ыңғайлас, қарсылықты, түсіндірмелі салалас құрмалас сөйлемдерді ажыратады • Ыңғайлас, қарсылықты, түсіндірмелі салалас құрмалас сөйлемдерді дұрыс құрастырады
Ойлау дағдыларының деңгейі	Қолдану

1-тапсырма

Салалас құрмалас сөйлем түрлерін ажыратыңыз. Кестені толтырыңыз.

- Наурыз күні әр жерге үлкен от жағады, отқа май құяды.
- Ыдыстар ернеуіне дейін айранмен, сүтпен немесе бұлақ суымен толтырылады: бұл - тоқшылықтың белгісі.
- Жаңа шыққан жеті дәнге қарап болашақты болжайды және жеті ақ кесемен наурыз көже ұсынады;
- Наурыз мейрамы – өте ертеден келе жатқан көне мейрам, бірақ діни мереке емес.

Ыңғайлас салалас	Қарсылықты салалас	Түсіндірмелі салалас

Дескриптор *Білім алушы*

- ыңғайлас салаласты анықтайды;
- қарсылықты салаласты ажыратады;
- түсіндірмелі салаласты табады;
- кестені дұрыс толтырады.

2-тапсырма

«Наурыз мейрамы – бақыттың бастауы» тақырыбында мәтін құрастырыңыз. Жазылымда салалас құрмалас сөйлем түрлерін қолданыңыз.

Дескриптор *Білім алушы*

- тақырып бойынша мәтін жазады;
- жазылымда салалас құрмалас сөйлем түрлерін қолданады

4- тоқсан
Бөлім: «Жастықтың оты, қайдасың?»
М.Жұмабаевтің «Мен жастарға сенемін» өлеңі

Оқу мақсаты	7.1.1.1 Мәтін үзінділері арқылы оқиғаның дамуын болжау
Бағалау критерийі	*Білім алушы* • Мәтін үзінділері арқылы оқиғаның дамуын болжайды
Ойлау дағдыларының деңгейі	Қолдану

1-тапсырма
Мәтінді мұқият тыңдаңыз, төмендегі сұрақтарға жауап беріңіз.

Бір қалада әйгілі ұстаз өмір сүріпті, оның шәкірттері көп болған екен. Бір күні сол шәкірттердің бірі: «Осы біздің ұстазымыздың жауап бере алмайтын сұрағы бар ма екен?» деп ойланып қалды. Ол гүлденіп тұрған шалғынға барды, ең әдемі көбелекті ұстап алды және оны екі алақанының арасына тығып ұстады. Ол ұстазға келді де, сұрады: - Менің қолымда қандай көбелек бар, ол тірі ме әлде өлі ме екенін айтыңызшы? Ол көбелекті жұмылған алақандарында қысып ұстап тұрды. Өзінің шындығы үшін көбелекті кез келген уақытта қысып жіберуге дайын болды. Ұстаз оқушының қолына қарамай-ақ жауап берді. .....

- Үзінді не туралы екенін болжаңыз.
- Шәкірт не себепті ұстазын сынамақ болды деп ойлайсыз?
- Оқиғаны дамытып, ойды жалғастырыңыз.
- Ұстаз шәкіртіне қандай жауап қайтаруы мүмкін?

Ұстаз оқушының қолына қарамай-ақ жауап берді: - *Бәрі өзіңнің қолында, бәріне өзің иесің, барлығын да білесің!*

Дескриптор	*Білім алушы* - мәтін бойынша сұрақтарға жауап береді; - оқиғаны дамытып, ойды жалғастырады.

2-тапсырма
Өзіңіз болжаған оқиғаны мәтін қорытындысымен салыстырыңыз. Пікіріңізді айтыңыз. «Өз бақытың - өз қолыңда» деген дана сөзімен келісесіз бе? Ойыңызды мысалмен дәлелдеңіз.

Дескриптор *Білім алушы*
- екі мәтін қорытындысын салыстырады;
- пікірін білдіреді;
- келісу/келіспеу себебін айтады;
- ойын мысалмен дәлелдейді.

Оқу мақсаты 7.1.4.1 Повестердің және лирикалық поэзиялық шығармалардан үзінді тыңдау, тақырыбы мен идеясын талдау

Бағалау критерийі *Білім алушы*
- Әдеби шығармалардың тақырыбы мен идеясын талдайды

Ойлау дағдыларының деңгейі Жоғары деңгей дағдылары

Тапсырма
Мәтінді мұқият тыңдаңыз. Екі үзіндіні салыстырып, талдаңыз.

Жастықтың оты, қайдасың? Абай Құнанбаев Жастықтың оты, қайдасың, Жүректі түртіп қозғамай? Ғылымның біліп пайдасын, Дүниенің көркін болжамай? Адамның тауып айласын, Кісілікті ойламай. Қаруын көңіл сайласын, Қолға ол түспес бойламай.	«Мен жастарға сенемін» Мағжан Жұмабаев Арыстандай айбатты, Жолбарыстай қайратты, Қырандай күшті қанатты — Мен жастарға сенемін! Көздерінде от ойнар, Сөздерінде жалын бар. Жаннан қымбат оларға ар, Мен жастарға сенемін!

Кестені толтырыңыз.

	1-шығарма	2-шығарма
Тақырыбы		
Идеясы		
Мазмұны		
Түйін		

Дескриптор *Білім алушы*
- үзінділерді салыстырады;
- тақырыбын анықтайды;
- идеясын көрсетеді;
- мазмұнын жазады;
- түйін жасайды.

Оқу мақсаты 7.2.5.1 Диалогке қатысушылар коммуникативтік жағдаяттың талаптарына сай «сөйлеуші →тыңдаушы» позицияларын еркін ауыстыру

Бағалау критерийі *Білім алушы*
- Диалогке қатысушылар «сөйлеуші →тыңдаушы» позицияларын еркін ауыстырады.

Ойлау дағдыларының деңгейі Қолдану

1-тапсырма
Төмендегі сұрақтардың біреуіне өзара диалог құрастырыңыз. «Сөйлеуші - тыңдаушы» позицияларын ауыстырып отырыңыз.

3-ке бөлініңіз: репортер, респондент, хатшы.

Рөлдер
Репортер төмендегі сұрақтар бойынша сұхбат алады.
Респондент жауап береді.

Хатшы жазып отырады және бағалайды.

Сұрақтар

1. Қазіргі жастардың қызығушылығы неде?
2. Қазіргі жастар тым талапшыл ма?
3. Қазіргі жастар үшін ең басты құндылық қандай?
4. Қазіргі жастар неге ұялы телефонға тәуелді?

Орындау шарты

- Сұраққа жауаптар нақты, түсінікті болу керек.
- Әр мәтінге үш сұрақтан құру керек (екі жеңіл, бір талқылау сұрағы).
- Сұрақ жауаптары бөлек параққа жазылу қажет.
- Қорғау уақыты - 2 минут

Дескриптор *Білім алушы*

- тақырыптық диалогке қатысады;
- сұраққа жауап береді;
- диалогті бағалайды;
- уақытпен жұмыс істейді;
- «сөйлеуші - тыңдаушы» позицияларын ауыстырады.

Оқу мақсаты	7.3.5.1Қосымша ақпарат көздерінен алынған мәліметтерді кесте, диаграмма, сызба, шартты белгілер түрінде ұсыну
Бағалау критерийі	*Білім алушы* • Қосымша ақпарат көздерінен алынған мәліметтерді кесте, диаграмма, сызба, шартты белгілер түрінде ұсынады
Ойлау дағдыларының деңгейі	Қолдану

1-тапсырма
Мәтінді оқыңыз. Мәтінге сүйеніп,ақпараттың дұрыстығын тексеріңіз.

Мағжан Жұмабай (Әбілмағжан) Бекенұлы (25 маусым 1893, Солтүстік Қазақстан облысы, қазіргі Мағжан Жұмабаев ауданы, Сасыққөл жағасы – 19 наурыз 1938, Алматы) – Алаш қозғалысының қайраткері, ақын, қазақ әдебиетінің жарқын жұлдызы.

Атасы – Жұмабай қажы. Әкесі Бекен саудамен айналысқан дәулетті адам болған. Анасының есімі – Гүлсім. Мағжан ауыл молдасынан сауатын ашып, 1905 – 1910 жылдары Қызылжардағы (Петропавл) №1 мешіт жанында белгілі татар зиялысы, мұсылман халықтарының азаттығы жолында күрескен М.Бегишевтің ұйымдастыруымен ашылған медреседе оқыды.

Медреседе Бегишевтен Шығыс халықтарының тарихынан дәріс алды, қазақ, татар әдебиеттерін, Фирдоуси, Сағди, Хафиз, Омар Һайям, Низами, Науаи секілді шығыс ақындарының дастандарын оқып үйренді.

1910 – 1913 жылдары Уфа қаласындағы *“Ғалия”* медресесінде білім алды. Онда татар жазушысы Ғ.Ибрагимовтен дәріс алып, белгілі қайраткер С.Жантөринмен тығыз қарым-қатынас орнатады, болашақ көрнекті жазушы Б.Майлинмен танысады.

1917 жылы Ақпан төңкерісінен кейін қалыптасқан саяси жағдайға сай қоғамдық өмірге белсене араласып, Ақмола облыстық қазақ съезін өткізуді ұйымдастырушылардың қатарында болды. Осы жылы сәуірде Ақмола облысы қазақ комитеті құрамына сайланды.

“Алаш” партиясының Ақмола облысының комитетінің мүшесі болды. *“Үш жүз”* партиясы өкілдерінің жалған айыптауымен бір айға жуық абақтыға отырып шықты. Екінші жалпықазақ съезіне делегат ретінде қатысып, онда оқу мәселесі бойынша құрылған комиссияға төрағалық етті. 1918 – 1919 жылдары Петропавл уездік земство басқармасында қызмет етті. 1919– 1923 жылдары Ақмола губерниялық *“Бостандық туы”* газетінде, *“Шолпан”, “Сана”* журналдарында, *“Ақжол”* газетінде қызмет істеп жүріп, халық ағарту жұмысына белсене араласады. Сол кезеңде қалың қауымға таныс поэмасы “Батыр Баянды ” жазып, жарыққа шығарады.

1923 – 1927 жылдары Мәскеуде Жоғары әдебиет-көркемөнер институтында оқиды. Онда орыс әдебиетін, Батыс Еуропа әдебиетін терең зерттеп, орыс

мәдениет қайраткерлерімен жете танысып, көпшілігімен достық қарым-қатынаста болады. Петропавл қаласында мектепте орыс тілі мен әдебиетінен сабақ беретін мұғалім болып жұмыс істейді. Көп ұзамай қалалық оқу ісінің меңгерушісі оны саяси себептерге байланысты деген айыппен мұғалімдік қызметтен босатады. 1937 жылы наурызда М.Жұмабаев Алматыға келеді. Аударма ісімен айналысады. 1938 жылы қайтадан қамауға алынып, 19 наурызда ату жазасына кесілді . https://kk.wikipedia.org/wiki/

Ақпарат	Дұрыс	Дұрыс емес
Мағжан - алаш қозғалысының қайраткері, ақын, қазақ әдебиетінің жарқын жұлдызы.		
1920 – 1921 жылдары Петропавл уездік земство басқармасында қызмет етті		
“Бостандық туы” газетінде, *“Шолпан”, “Сана”* журналдарында, *“Ақжол”* газетінде қызмет істеген жоқ.		
1923 – 1927 жылдары Мәскеуде Жоғары әдебиет-көркемөнер институтында оқиды.		
Аударма ісімен айналыспады.		

Дескриптор *Білім алушы*

-мәтінді түсініп,оқиды

- ақпараттың дұрыстығын тексеріңіз.

2-тапсырма

Мәтіннің мазмұнына сүйеніп, диаграмманы толтырыңыз.

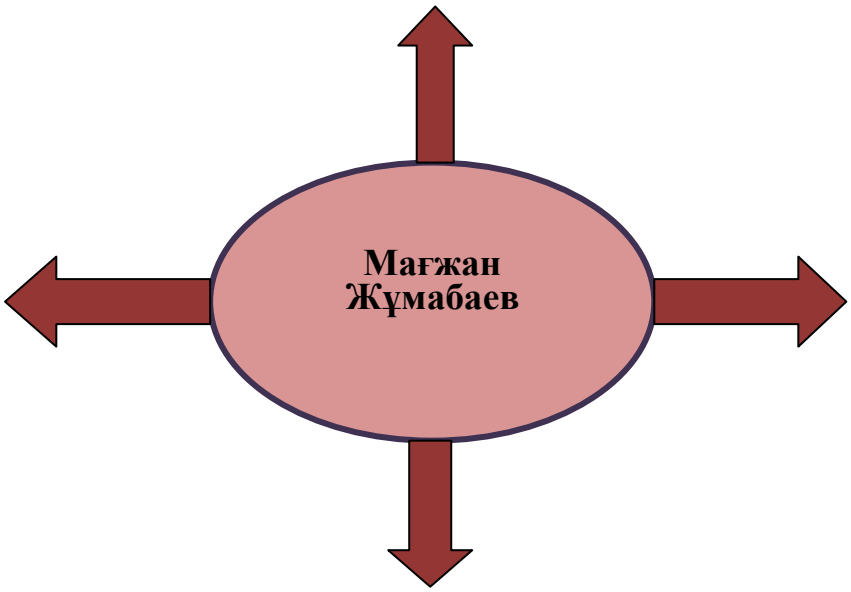

Дескриптор *Білім алушы*

-мәтіндегі ақпаратты пайдаланады

-диаграмманы толтырады

Оқу мақсаты	7.5.1.3 Топтау сан есімдерін жазба, ауызша жұмыстарда орынды қолдану
Бағалау критерийі	*Білім алушы* • Топтау сан есімдерін ажыратады • Топтау сан есімдерін жазба, ауызша жұмыстарда дұрыс қолданады
Ойлау дағдыларының деңгейі	Қолдану

1-тапсырма

Кестені толтырыңыз, топтау сан есімдерінің жасалу жолын көрсетіп, мысалдар келтіріңіз.

ТОПТАУ САН ЕСІМ	
Ережесі	
Жасалу жолы	
Мысалдар	

Дескриптор	*Білім алушы* - топтау сан есімінің ережесін жазады; - жасалу жолын көрсетеді; - мысалдармен дәлелдейді.

2-тапсырма

Сөйлемдерді мұқият тыңдап, сауатты жазыңыз. Сан есімдерді тауып, топтау сан есімдеріне айналдырыңыз. Бір-біріңізді тексеріңіз!

- Біздің сыныпта жиырма бес оқушы бар.
- Озат оқушы саны – жетеу.
- Елу үшке бөлінбейді.
- Біз бес топқа бөліндік.
- Мен жетінші сыныпта оқимын.

Дескриптор *Білім алушы*
- сөйлемдерді қатесіз жазады;
- сан есімдерді табады;
- топтау сан есіміне айналдырады;
- бір-бірін тексереді.

3-тапсырма
Топтау сан есімдерін қолданып, «Жастар ұнататын ойындар» тақырыбында сөйлесіңіз.

Дескриптор *Білім алушы*
- тақырып бойынша сөйлеседі;
- топтау сан есімдерін қолданады.

Бөлім: «Ғылым мен техниканың соңғы жаңалықтары»

Оқу мақсаты	7.1.2.1 Тыңдалған мәтіннің негізгі мазмұнын түсіну, ақпараттың өзектілігін анықтау
Бағалау критерийі	*Білім алушы* • Негізгі ақпаратты анықтайды
Ойлау дағдыларының деңгейі	Қолдану

1-тапсырма

Мәтінді мұқият тыңдаңыз. Сұрақтарға жазбаша жауап беріңіз.

Ұялы телефон

Ұялы телефонның тарихы 1973 жылдың 3 сәуірінен басталады. Ұялы телефонды ойлап тапқан Motorola компаниясының қызметкері Мартин Купер болды. Өнертапқыш адам баласы телефонды өзімен бірге алып жүру идеясын жүзеге асырды. Әлемдегі алғашқы ұялы телефонның салмағы 1,15 келі болса, өлшемдері 22,5х12,5х3,75 см-ге тең еді. Жарық диодты дисплей теріп жатқан телефон нөмірін көрсету функциясын атқарды. Аккумулятордың сыйымдылығы жарты сағат сөйлесуге жетсе, зарядтау процесі 10 сағатты талап ететін. Телефондар өмірдің барлық саласында қолданылуда. Ұялы телефон қазіргі заманда адамның ажырамас көмекшісіне айналды.

№	Сұрақтар	Жауаптар
1	Ұялы телефондардың тарихы қай уақыттан басталады?	
2	Ұялы телефонды алғаш рет ойлап тапқан кім?	
3	Өнертапқыш адам үшін қандай телефонды ойластырды?	
4	Қазіргі телефондардың қолдану аясы қандай?	

Дескриптор *Білім алушы*

- мәтін мазмұнын анықтайды;
- сұрақтарға толық жауап береді.

2-тапсырма

Төмендегі ұялы телефондарды сипаттаңыз, ерекшеліктерін айтыңыз. Ұялы телефонның пайдасы мен зияны туралы диалог құрастырыңыз.

Дескриптор *Білім алушы*

- ұялы телефондарды сипаттайды;
- телефондардың ерекшелігін салыстырады;
- телефонның пайдасы туралы айтады;
- телефонның зияны туралы айтады.

Оқу мақсаты 7.2.3.1 Ауызша мәтіндер құрауда екпін түрлерін сөз және сөйлем ішінде орынды қолданып айту

Бағалау критерийі *Білім алушы*

- Айтылымда екпін түрлерін дұрыс қолданады

Ойлау дағдыларының деңгейі Қолдану

1-тапсырма

Мәтіннің қиындыларын біріктіріп, реті бойынша орналастырыңыз. Екпін түрлерін айтыңыз. Екпінді дұрыс қойып, оқып беріңіз.

Қиындылар	Мәтін
Кәсіби әңгімешілер аптасына 10 мыңға жуық адаммен сөйлеседі екен. Ал, Жапонияда жазушылардың беделі басым. Өздерін райтер деп атайтын бұлардың қарапайым жазушыдан айырмашылығы – олар SMS-хаттар дайындайды.	Интернет басылымдары әлемдегі ең қызық мамандықтардың тізімін жасапты. Токиода бір мамандық түрі пайда болыпты. Ол – қарапайым әңгімелесуші. Миллиондаған халқы бар үлкен қалада жалғызсырап жүрген кез келген адам әңгімелесушінің көмегіне жүгіне алады. Бұл үшін кісі көп шоғырланған көшелерде арнайы дүңгіршектер орнатылған. Кәсіби әңгімешілер аптасына 10 мыңға жуық адаммен сөйлеседі екен. Ал Жапонияда жазушылардың беделі басым. Өздерін райтер деп атайтын
Бірақ гидтің жол нұсқағаны үшін 4 цент төлейсіз. Әрбір ағылшын өмірінің бір жылын кезекке тұрумен өткізеді екен. Енді олардың 40 доллар төлеп, алтын уақытын тиімді жұмсауға мүмкіндігі бар. Британияда ашылған жаңа мекеме кезекке тұрумен айналысады.	

<table>
<tr><td>Интернет басылымдары әлемдегі ең қызық мамандықтардың тізімін жасапты. Токиода бір мамандық түрі пайда болыпты. Ол – қарапайым әңгімелесуші.</td><td rowspan="3">бұлардың қарапайым жазушыдан айырмашылығы – олар SMS-хаттар дайындайды. Операторлардың айтуынша, жапондықтар күніне бір-біріне 2 млрд-қа жуық хабарлама жібереді екен. Ал жазғыштар ерекше хат үшін 1 цент «қаламақы» алады. Қытайдың кез келген қаласынан қоғамдық дәретханалар гидін кездестіруге болады. Бірақ гидтің жол нұсқағаны үшін 4 цент төлейсіз. Әрбір ағылшын өмірінің бір жылын кезекке тұрумен өткізеді екен. Енді олардың 40 доллар төлеп, алтын уақытын тиімді жұмсауға мүмкіндігі бар. Британияда ашылған жаңа мекеме кезекке тұрумен айналысады.</td></tr>
<tr><td>Операторлардың айтуынша, жапондықтар күніне бір-біріне 2 млрд-қа жуық хабарлама жібереді екен. Ал, жазғыштар ерекше хат үшін 1 цент «қаламақы» алады. Қытайдың кез келген қаласынан қоғамдық дәретханалар гидін кездестіруге болады.</td></tr>
<tr><td>Миллиондаған халқы бар үлкен қалада жалғызсырап жүрген кез келген адам әңгімелесушінің көмегіне жүгіне алады. Бұл үшін кісі көп шоғырланған көшелерде арнайы дүңгіршектер орнатылған.</td></tr>
</table>

Дескриптор *Білім алушы*

- мәтін қиындыларын ретімен орналастырады,
- толық мәтін нұсқасын оқиды;
- екпін түрлерін сөз ішінде орынды қолданады;
- екпін түрлерін сөйлем ішінде орынды қолданады.

2-тапсырма

Мәтінге жоспар құрып, мазмұнын кезектесе отырып баяндаңыз. Екпін түрлерін дұрыс айтыңыз.

Дескриптор *Білім алушы*

- мәтінге жоспар құрады;
- мазмұнын кезектесе баяндайды;
- сөз екпінін дұрыс айтады;
- тіркес екпінін дұрыс айтады;
- ой екпінін дұрыс қояды.

Оқу мақсаты	7.3.4.1 Мәтіндердің идеясын, мақсатты аудиториясын салыстырып, талдау жасау
Бағалау критерийі	*Білім алушы* • Мәтіндердің идеясын, мақсатты аудиториясын салыстырады
Ойлау дағдыларының деңгейі	Жоғары деңгей дағдылары

1-тапсырма

Мәтіндерді оқып, сұрақтарға жауап беріңіз. Сұрақ дайындаңыз.

1-мәтін

Аса тиімді гаджеттердің бірі Sikker болуы әбден мүмкін. Бұл гаджеттің жұмыс істеу ерекшелігі сол – білезіктің бірі баланың, екіншісі – анасы мен әкесінің қолына тағылады. Bluetooth арқылы баланың хал – ахуалы жайлы мәлімет білезіктің бетіне шығу арқылы ата – аналарға беріледі. Соның арқасында олар балаларының жағдайын ұдайы бақылауда ұстап отыра алады. Қажет болған жағдайда көмек көрсете алады. Гаджеттің қызметі арқылы баланың жүрек соғысын да бақылап отыруға мүмкіндік бар екен. Ата – ана балаларының дауысын естіп қана қоймай, онымен сөйлесе алатын да көрінеді. Білезік базалық станция арқылы күні бойы қуаттандырылып отырады.

2-мәтін

Астаналық өнертапқыш Серікбол Шәймардан өздігінен тербелетін бесік ойлап тапты. Баланың дауысына қарай қозғалатын құрылғы дене қызуы мен жаялық дымқылдығын өлшеп тұрады. Ол тербелетін бесік жасап шығуға 6 жыл уақытын жұмсаған. Smart Бесік ұзындығы – 100, ені – 40, биіктігі – 60 см. Бесікте баланың жағдайынан хабар беретін бірнеше құрылғы бар. Оның бірі бөбектің дене қызуын бақыласа, екіншісі жаялықтың ылғалдылығын анықтайды. Егер баланың қызуы бөлме температурасынан түсіп не асып кетсе: «Балаңыз тоңып қалды» немесе «Балаңыз ауырып қалды» деген дыбыс ескерту айтады. Бесік тербелгенде қондырғыға егізілген «Бесік жырын» ойнатып қоюға болады. Smart Бесік ата – анаға тек көмекші емес, сонымен бірге тәрбие құралы да болады. https://infourok.ru

Тапсырма

«Қар кесегі» стратегиясы арқылы сұрақтарын 1 - топ 2 - топқа екі мәтінге сүйене отырып қояды.

Дескрипторлар:

1. Мәтінді түсініп оқиды, сөздікпен жұмыс жасайды.
2. Мәтін бойынша сұрақтар дайындайды.

Тапсырма

Екі мәтіннің жанрлық ерекшелігіне талдау жаса.

Тақырыбы:
Стилі:
Жанры:

Дескриптор *Білім алушы*

- Мәтіндерге салыстырмалы анализ жасайды.
- Жанрлық ерекшелігіне талдау жасайды.

Тапсырма

«Қос диаграммаға» сала отырып мәтіндердің үзінділерін салыстыр.

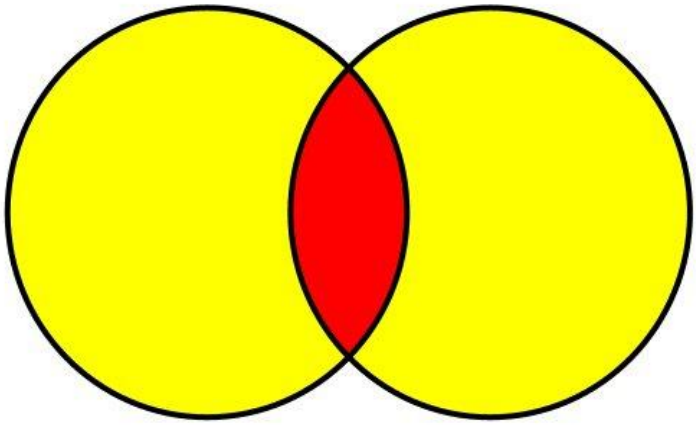

Дескриптор:

-Ұқсас тақырыптар бойынша мәтіндердегі нақты үзінділерді салыстырады.

-Ортағын, білезік пен бесіктің артықшылықтарын жазады.

Тапсырма
«Жаңа технология жетістіктері» тақырыбы бойынша өз көзқарастарын білдіреді.

Ақ қалпақ – негізгі фактілер, орташа объективті ақпарат.

Қызыл қалпақ – ішкі сезім, эмоцияны білдіру.

Қара қалпақ – сыни аналитик, логикалық негатив.

Сары қалпақ – шуақты оптимизм, логикалық позитив.

Жасыл қалпақ – мүмкіндіктер, идеялар.

Көк қалпақ – қорытынды, шешім.

Дескриптор: ***Білім алушы***

- «Ақылдың алты қалпағы» стратегиясы арқылы өз көзқарастарын білдіреді.
-Әр топ тапсырмаларын қорғайды.

Оқу мақсаты	7.4.5.1 Тақырып бойынша сөздердің маңызды бөліктерін дұрыс жазу (күрделі сөздер); оқшау сөздерге қойылатын тыныс белгілерді орынды қолдану
Бағалау критерийі	*Білім алушы* • Күрделі сөздерді жазады • Оқшау сөздердің тыныс белгілерін орынды қолданады
Ойлау дағдыларының деңгейі	Қолдану

Тапсырма

«Мен ғылымның ең қажетті соңғы жетістігімін. Адамдарға ең қажеттісі - менмін» тақырыбында 60-80 сөзден тұратын хат жазыңыз. Хатта берілген оқшау сөздерді қолданыңыз.

РАФТ тәсілі
Р - рөлі – ұялы телефон
А – аудиториясы - адамзат
Ф - формасы - хат
Т - тақырыбы - Мен ең қажетті ғылымның соңғы жетістігімін. Адамдарға ең қажетті менмін ...

Оқшау сөздер:
Біріншіден, екіншіден, менің ойымша, қысқасы, тіпті, сонымен қатар, т.б.

Дескриптор *Білім алушы*
- берілген тақырып бойынша хат жазады;
- күрделі сөздерді дұрыс жазады;
- оқшау сөздерді қолданады;
- оқшау сөздердің тыныс белгілерін дұрыс қояды;
- хаттағы сөз саны нормаға сай.

Оқу мақсаты	7.5.1.4 Одағай түрлерін мәтіннен ажырата алады, ауызша жұмыстарда орынды қолдану
Бағалау критерийі	*Білім алушы* • Одағай түрлерін ажыратады • Ауызша жұмыстарда дұрыс қолданады
Ойлау дағдыларының деңгейі	Қолдану

1-тапсырма

Берілген одағайларды түрлеріне қарай топтастырыңыз. Әртүрлі мәндегі одағайлармен сөйлемдер құрастырыңыз.

Пәлі, пырс, түу, ойпырай, моһ –моһ, тәйт, уһ, алақай, кә-кә, жә, пай – пай, туу, уһ, әттең, құрау-құрау, аһ, шөре-шөре, көс-көс, айт.

Көңіл күй одағайлары	Жекіру одағайлары	Шақыру одағайлары

1. Шаттану .....
2. Таңырқау .....
3. Сүйсіну .....
4. Ренжу .....
5. Өкіну .....

Дескриптор *Білім алушы*

- көңіл күй одағайларын ажыратады;
- жекіру одағайларын ажыратады;
- шақыру одағайларын ажыратады;
- одағай түрлерімен сөйлемдер құрастырады.

2-тапсырма

Төмендегі тақырыптардың бірін таңдап, диалог құрастырыңыз. Одағайларды қолданыңыз.

«Кітапты қайтесің, барлығы да ғаламторда тұрған жоқ па?»
«Қазіргі компьютер заманында кітаптың орнын ғаламтор алмастыра ала ма?»
«Әлеуметтік желі арқылы әңгімелесу мен достасудың салдары қандай?»

Дескриптор *Білім алушы*

- тақырып бойынша диалог құрастырады;
- айтылымда одағай түрлерін дұрыс қолданады.

Бөлім: Батыр туса – ел ырысы

Оқу мақсаты	7.1.4.1 Повестердің және лирикалық поэзиялық шығармалардан үзінді тыңдау, тақырыбы мен идеясын талдау
Бағалау критерийі	*Білім алушы* • Әдеби шығармалардың тақырыбы мен идеясын талдайды
Ойлау дағдыларының деңгейі	Жоғары деңгей дағдылары

1-тапсырма

Мәтінді мұқият тыңдаңыз. Мазмұнын жұпта, топта талқылаңыз. «Қос жазба күнделігін» толтырыңыз.

Әзілхан Нұршайықов

«Ақиқат пен аңыз» роман-диалог (үзінді)

Сүйікті оқушым!

Осы кеше ғана Бауыржанды тағы да көрдім. Қолтығына қалың папка қысып, Коммунистік проспектімен аяңдап, жоғары, Алатауға қарай өрлеп келеді екен. Оң қолындағы кавказ таяғын сүйену үшін емес, сән үшін сілтейтін тәрізді. Әскери қалыптан шыққан құрыш денесін тік ұстап, маңғаз адымдайды. Алыстан қарағанда адамдардың шынары сияқтанып көрінеді. Жанына жақындап, сәлем бердім. Әңгімелесіп, Жазушылар одағына дейін бірге келдік.

Автор. Халіңіз қалай, Бауке?

Бауыржан. Жақсы, қарағым.

Автор. Көңіл күйіңіз? Бауыржан тротуарда тоқтай қалып, оң қолындағы таяғымен сол жақ қолтығындағы қалың папканы нұсқады.

Бауыржан. Мінеки, көңіл күйі! «Солдаттың соңғы күнінің» соңғы нұсқасын аяқтап, одаққа әкеле жатырмын. Роман бітірген жазушының көңіл күйі қандай болатынын білесің ғой, қарағым!

Автор. Құттықтаймын, Бауке!

Бауыржан. Рақмет.

Автор. Енді қандай ойларыңыз бар?

Бауыржан. Мен тек солдаттардың ортасында ғана емес, ағалардың да арасында өмір сүрдім. Ойлап қарасам, оларға да шаш етектен қарыздар екенмін. Енді соларға арнап, ардагер елу азамат туралы естелік-эсселер жазып жүрмін. Олардың ішінде өзім алғаш көрген сонау Нығмет Сырғабеков, Ораз Жандосов, Қайсар Тәиггитов, одан кейінгі Қаныш Сәтбаев, Мұхтар Әуезов,

Сәбит Мұқанов, Қалыбек Қуанышбаев, Құрманбек Жандарбеков, тағы басқалары бар. Ілияс Омаров, Мәлік Ғабдуллин, Дмитрий Снегин, Күләш Байсейітова сияқты іні, қарындастарымды да ұмытпақ емеспін. Қазір соның отыз шақтысын жазып қойдым. Осы менің әзірге бітіріп жатқаным. Өзің ше?
Автор. Мен міне, «Ақиқат пен аңызды» баспаға әкеле жатырмын.
Бауыржан. Құтты болсын. Маған қоятын сұрақтарың жоқ па?
Автор. Жоқ, Бауке.
Бауыржан. Ендеше сау бол, шырағым. Мені жігіттер күтіп отыр.

Автор. 14 сентябрь 1977 ж. Алматы.

«Қос жазба күнделігі»

Дәйексөз (цитата)	Түсіндірме (комментарий)

Дескриптор *Білім алушы*
- шығарманың мазмұнын анықтайды;
- мазмұнын жұпта, топта талқылайды;
- қос жазба күнделігін толтырады.

2-тапсырма
Шығарманың тақырыбы мен идеясын талдап жазыңыз.

Тақырып – әдеби шығармада сөз болатын басты мәселе, шығарма мазмұнының негізгі арқауы, айтылатын жағдайлардың бағыт-бағдары.	Идея жазушының осы өмір құбылысы туралы айтқысы келген ойы мен беретін бағасын білдіреді.
Шығарма тақырыбы	Идеясы

Дескриптор *Білім алушы*
- шығарманың тақырыбын анықтайды;
- шығарманың идеясын жазады.

Оқу мақсаты	7.2.4.1 Шығармадағы кейіпкерлерге автор берген мінездеменің тілдік құралдарын талдау
Бағалау критерийі	*Білім алушы* • Автор берген мінездемені анықтайды • Мінездемедегі тілдік құралдарды талдайды
Ойлау дағдыларының деңгейі	Жоғары деңгей дағдылары

1-тапсырма

Мәтінді оқып, мазмұнын баяндаңыз. Кейіпкерге автор берген мінездемені тауып оқыңыз. Өз сөзіңізбен түсіндіріп, кестені толтырыңыз.

Әзілхан Нұршайықов

«Ақиқат пен аңыз» роман-диалог (үзінді)

Ертеңінде белгіленген сағатта Бауыржан Қарағандының офицерлер үйіне келді. Атақты Момышұлын көру үшін қала офицерлері әйелдерімен, бала-шағаларымен жиналған екен. Блоха да сол жерден кездесті. Ине шаншар жер жоқ, иін тіреске жұрттың алдында Бауыржанға сөз берілді. Сөз берілерден бұрын Момышұлының Ұлы Отан соғысының каһарманы, бүкіл дүние жүзіне белгілі әдеби герой, атақты жазушы екені айтылды. - Жолдастар, - деді Бауыржан орнынан тұрып, - дүниежүзіне аты жайылған атақты Момышұлы мен емес.

Жұрт демін ішіне тартып, үндемей қалды. Осы кезде Бауыржан сөзін қайтадан жалғады. - Бірақ ол осында отыр. - Жұрт одан сайын аң-таң бола бастады. Осы кезде Бауыржан президиум үстелінің басында отырған өзгелерден бітімі бөлек, балуан денелі адамды нұсқады. - Міне, ол мына кісі. Осыдан 18 жыл бұрын бұл кісі мені ажалдан алып қалды. Мені ажалдан арашалап алып, жаңа айтылғанындай, бүкіл дүниежүзіне паш еткен адам бұрынғы пулеметшім Блохамен мен кеше ғана табыстым. Сіздердің алдарыңызда осы адамды құшақтап, үш рет бетінен сүюіме рұқсат етіңіздер. Жұрт ду қол шапалақтап, орындарынан түрегелісті. Бауыржан мен Блоха екеуі сүйісіп болғанша алақан шартылы басылмады.... Кездесуден кейін Бауыржан Блоханың үйіне қонаққа барды.

- Батя, есінде бар ма? - деді Блоха Бауыржан кетерде. - Санбатта дәрігер арқанды ұстараның жүзімен тіліп, әрең алған оқты маған беріп едің ғой. Мен соны ескерткіш үшін жоғалтпай сақтап жүрдім. Соғыстан қайтып келе жатқанда зат қапшығыммен бірге жоғалтып алдым. Қазір саған не сыйларымды білмей отырмын. - Маған ештеңе сыйлаудың керегі жоқ, - деді

Бауыржан. - Сен менің өз өмірімді өзіме сыйлаған кісісің. Одан артық ешқандай сыйлық болмайды. - Сонда да, - деді Блоха шалбарының қалтасына қолын сұғып, - мына Волоколамск тас жолымен немістердің танктері бізге қарап қаптап келе жатқанда, оларды лайықты қарсы алар алдында менің темекі тұтатқан шақпағым еді. Осы үйдегі соғыстан калған жалғыз белгі осы ғана. Осыны саған сыйлағым келеді. - Бұл сыйлығыңды қабыл аламын, - деді Бауыржан винтовка гильзасынан жасалған шакпақты алып жатып. - Бұл - баға жетпес ескерткіш...

Автор мінездемесі	Менің мінездемем
Ұлы Отан соғысының каһарманы	
бүкіл дүниежүзіне белгілі әдеби герой	
атақты жазушы	
маған ештеңе сыйлаудың керегі жоқ	
бұл сыйлығыңды қабыл аламын	

Дескриптор *Білім алушы*

- мәтін мазмұнын баяндайды;
- автор мінездемесін тауып оқиды;
- автор мінездемесін өз сөзімен айтады.

2-тапсырма

Мына сөздерге түсінік беріңіз.

Автор түсінігі	Менің түсінігім
Ине шаншар жер жоқ	
Балуан денелі	
Мені ажалдан алып қалды	
Бүкіл дүниежүзіне паш еткен адам	
Баға жетпес ескерткіш	

Көркемдегіш құралдарды пайдаланып, берілген сұрақтарды жұбыңызбен талқылаңыз.

- «Мінез - адам көрсеткіші» деген пікірмен келісесіз бе? Неге?
- Мінезі жаман адамда жақсы қасиет бола ма?

Дескриптор *Білім алушы*

- мінездеменің тілдік құралдарын талдайды;
- автор сөзіне өз түсінігін береді;
- сұрақтарды жұбымен талқылайды;
- сұрақтарға толық жауап береді;
- көркемдегіш құралдарды пайдаланады.

Оқу мақсаты	7.3.5.1 Қосымша ақпарат көздерінен алынған мәліметтерді кесте, диаграмма, сызба, шартты белгілер түрінде ұсыну
Бағалау критерийі	*Білім алушы* • Тақырып бойынша мәліметтер жинақтайды • Презентация жасайды
Ойлау дағдыларының деңгейі	Жоғары деңгей дағдылары

1-тапсырма: Отан алдында қандай борыштарыңыз бар? Кластер толтырыңыз:

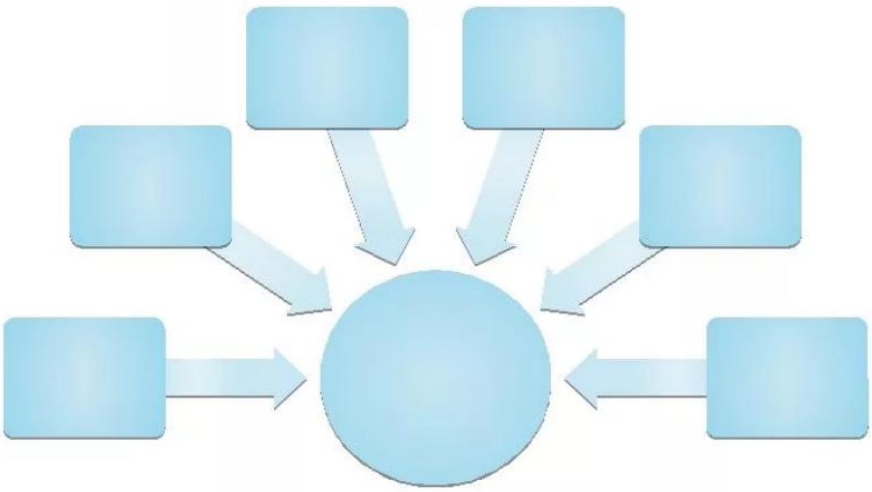

Дескриптор	*Білім алушы* - мәліметтерді жинақтайды; -кластер жасайды;

Оқу мақсаты	7.4.4.1 Тақырып бойынша мәліметтерді жинақтап, презентация түрінде ұсыну
Бағалау критерийі	*Білім алушы* • Тақырып бойынша мәліметтер жинақтайды • Презентация жасайды
Ойлау дағдыларының деңгейі	Жоғары деңгей дағдылары

1-тапсырма
«Батыр, ер жігіт» сөздерімен «Бес жолды өлең» құрастырыңыз.

1. зат есім
2. сын есім, сын есім
3. етістік, етістік, етістік
4. сөйлем
5. синоним

Мысалы:
Батыр
Батыл да жүректі;
Көмектеседі, мақтанады, сүйеді.
Батыр туса - ел ырысы.
Қаһарман.

Дескриптор	*Білім алушы* - берілген сөздермен «Бес жолды өлең» құрастырады; - сөздердің синонимін ажыратады; - сөйлем құрайды.

2-тапсырма
«Қазақ батырының бейнесі» тақырыбына постер құрастырыңыз. Топ алдында қорғап, ойыңызды дәлелдеңіз.

Дескриптор	*Білім алушы* - постер тақырыбын толық ашады;

- топпен бірге постер құрастырады;
- сынып алдында қорғайды;
- ойларын дәлелдейді.

3-тапсырма

Айтылған мәліметтерді жинақтап, қосымша мәліметтер іздеп, «Батыр туса – ел ырысы» тақырыбына презентация дайындаңыз. Презентацияға қойылатын талаптарды ескеріңіз.

- Тақырыбы мен мақсаты
- Суреті мен сипаттамасы
- Тарихи маңыздылығы
- Қорытындысы мақал-мәтелдер
- Барлық сөз саны 100-ден артық емес
- 5 слайдтан кем не артық емес

Дескриптор *Білім алушы*

- тақырып бойынша мәліметтер жинақтайды;
- тақырыптық презентация жасайды;
- презентация талаптарын ескереді.

Оқу мақсаты	7.4.3.1 жазба жұмыстарында теңеу мен метафораны қолданып жазу
Бағалау критерийі	*Білім алушы* • Тақырып бойынша мәліметтер жинақтайды • Презентация жасайды
Ойлау дағдыларының деңгейі	Жоғары деңгей дағдылары

Тапсырма
Суреттерге қарап, ұсынылған сөздерді қолданып, сөйлем құраңыз

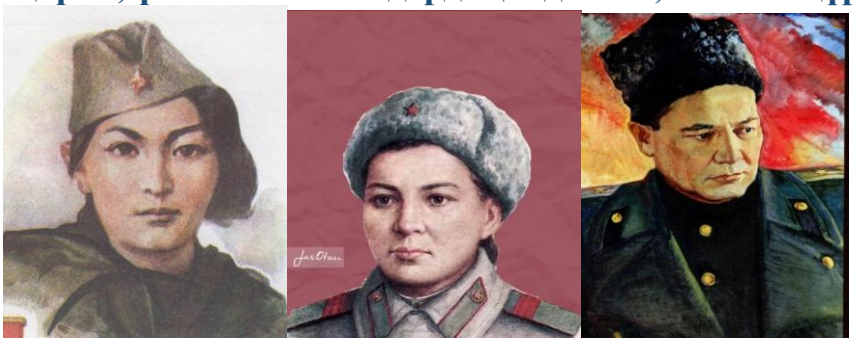

Қажетті сөздер:батыр,ерлік жасаған,жазушы,Ұлы Отан соғысы, мерген қыз,қатысқан,соғыс ардагері,құттықтау, жеңіс күні

Дескриптор Білім алушы
-ұсынылған сөздермен сөйлем құрастырады

2-тапсырма: Берілген жоспар бойынша шағын шығарма жазыңыз. Теңеу мен метафораны дұрыс қолданыңыз.

Жоспар:

1.Кіріспе
Ана – кәусар бұлақ

2.Негізгі бөлім
а). Ананың аялы алақаны
ә). Ана сүті – өмірдің нәрі
б). Отан – кіндік қаның тамған жер

3.Қорытынды.
Отан – Ана
Алтын ұяң – Отан қымбат,
Құт-берекең – атаң қымбат,
Аймалайтын – анаң қымбат,
Асқар тауың – әкең қымбат.

Дескриптор:

- мәтіннің мазмұнын түсінеді;
- сурет бойынша әңгіме құрастырады;

Тапсырма:

Бос орындарға керек сөздерді жаз.

Соғыс алаңы. Менің оң жағымда бір даусы әлсіз _____ келе жатыр. Даусы қарлықпаған да, қорқып та келе жатқан жоқ, болымы сол-ақ... Денесі де қораш. Өзгеміздан гөрі аяғын тезірек басқанмен _____ қысқа болу керек, басы бұлғаңдап, кейінірек келеді. _____ кездесіп қалғанымызда менің

алдымнан екі ұзынтұра қаша жөнелді. Оның алдында бұғып отыр екен. Біздің жауынгер етпетінен түсті. Автомат оқтары қырқып түсірді. Мен өз алдымнан тұра жөнелгендерді түйреп үлгіргенше, таныс, әлсіз дауыстың – «!» – деп қалғанын естідім. Аздан соң жарқ етіп гранатасы да . тағы бір ілгері жылжып кеткенше, біз сол окопқа бұға тұрдық. Жаңағы әлсіз дауыс құлағымнан кетпей, кім екенін, не күйде екенін білгім келді. Өзі де , бірінің үстіне бірі құлап, қаны-жыны араласып үш автоматшы да серейіп жатыр. – Сен бұл жауынгерді абайлап па ең, Костя? Даусы тіпті болымсыз еді... Өзі ауру ма деп қалып ем... өзі өліп болған соң, лақтырғандай көрініп кетті! Жауды жастана білген де жоқ... Мен деп осындай өлімді айтар ем! – деді Петя, менің қасыма келіп. Көзіңнен жас шығып кету жылау емес, әрине.
Ішіміздегі жауынгеріміз Петя көзінен ыршып кеткен ыстық тамшыға ие бола алмай қалды.

(Ғабит Мүсірепов. «Қазақ солдаты» шығармасынан)

Қажетті сөздер мен сөз тіркестері: жау окобына, оқпен, ең қатал мінезді, жарылды, Отан үшін, өліпті, гранатасын, зеңбірек оқтары, құлағынан, ерлік, адымы, үш автоматшы, жауынгер.

Дескриптор:

- кілт сөздерді меңгереді;
- сұрақтарға жауап беріп, диалог құрайды;
- көркем шығарма мәтінін мәнерлеп оқып, түсінеді;
- өз ойыңды дәлелдейді.

Әдебиеттер тізімі:

Б.А. Тұрғынбаева. Мұғалімнің шығармашылық әлеуметін біліктілікті арттыру жағдайында дамыту.: теория және тәжірибе // Алматы. 2005, 174-бет

К.Құдайбергенова. Құзырлылық – тұлға дамуының сапалық критерий // «білім сапасын бағалаудың мәселелері: әдіснамалық негізі және практикалық нәтижесі » атты халықаралық ғылыми – практикалық конференцияның материалдары. 2008. 30- 32-б

«Эссе жазу әдістемесі».Жақсылықова.Ш.Ж. Шымкент-2017ж

Қалыптастырушы бағалау бойынша әдістемелік нұсқаулық.ҚРҒБМ ҰТО,Астана-2018ж

2018-2019 оқу жылына арналған әдістемелік –нұсқау хат,ҚРҒБМ2018,тамыз.

https://bilimland.kz/ru/subject/kazah-tili/6-synyp/ake-otbasy-qamqorshysy?mid=372:expressions